

B7  
0-92

# ABDULLA ORIPOV

SAYLANMA




Kitob shu erda ko'rsatilgan muddatdan  
kechiktirilmagan holda topshirilishi shart

ilgari berilmalar miqdori

13/1 - 4000 200

14/1 - 908.40

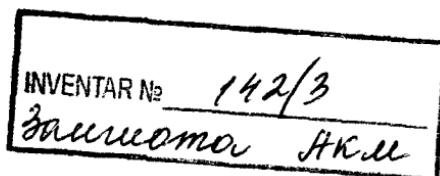
13/11 - 1029

2/8 - 1858.20

**ABDULLA ORIPOV**



# **SAYLANMA**



«TAFAKKUR QANOTI» nashriyoti  
TOSHKENT – 2018

**UO'K: 821.1**

**KBK 84(Ў5)**

**O-92**

**Oripov, Abdulla**

**O-92** Saylanma / A. Oripov – Toshkent: «Tafakkur qanoti», 2018. – 128 b.

*Hurmatli o'quvchilar!*

Abdulla Oripov jonajon O'zbekistonimizni uning o'tmishi, buguni va kelajagini, uning betakror tabiatini, mehnatkash xalqimizning azm-u shijoatini, mamlakatimizning mustaqilligini avj pardalarda kuylagan va kuylayotgan shoir. Ushbu to'plamga sevimli shoirimizning o'quv dasturiga kirgan she'rlari bilan bir qatorda uning turli yillarda yozilgan eng sara asarlari ham kiritildiki, ular shoir ijodi bilan yanada kengroq va teranroq tanishish imkonini beradi.

**UO'K: 821.1**

**KBK 84(Ў5)**

ISBN 978-9943-513-71-6

© A. Oripov, 2018 y.

© «Tafakkur qanoti», 2018 y.

## O'ZBEKISTON

Yurtim, senga she'r bitdim bu kun,  
Qiyosingni topmadim aslo.  
Shoirlar bor, o'z yurtin butun –  
Olam aro atagan tanho.  
Ular she'ri uchdi ko'p yiroq,  
Qanotida kumush diyori,  
Bir o'lka bor dunyoda biroq,  
Bitilmagan dostondir bori.  
Faqtat ojiz qalamim manim,  
O'zbekiston, Vatanim manim.

Yurmasman hech behishtni izlab,  
Topolmasam chekmasman alam.  
O'tirmasman ertaklar so'zlab,  
Musallo deb yo'nmasman qalam.  
Ko'klamingdan olib sururni,  
Dovrug' soldi ustoz Olimjon,  
G'afur G'ulom tuygan g'ururni  
Qilmoq mumkin dünnyoga doston.  
Olis tarix qadamim manim,  
O'zbekiston, Vatanim manim.

Kechmishing bor chindan ham uzoq,  
Ilg'ay olmas barchasin ko'zim.  
Maqtamasman moziyni biroq,  
O'tmishingni o'layman bir zum.  
Zabtga olib keng Osiyoni,  
Bir zot chiqdi mag'rur, davongir,  
Ikki asr yarim dunyoni  
Zir qaqshatdi Buyuk jahongir.  
Aytgum bu kun, u manim, manim,  
O'zbekiston, Vatanim manim.

Саъданма



Bobolardan so'z ketsa zinhor,  
Bir kalom bor gap avvalida,  
Osmon ilmi tug'ilgan ilk bor  
Ko'ragoniy jadvallarida.  
Qotil qo'li qilich soldi mast,  
Quyosh bo'lib uchdi tilla bosh.  
Do'stlar, ko'kda yulduzlar emas,  
U, Ulug'bek ko'zidagi yosh.  
Yerda qolgan, o, tanim manim,  
O'zbekiston, Vatanim manim.

Ko'z oldimdan kechar asrlar,  
Ko'z-ko'z etib nuqs-u chiroyin.  
Sarson o'tgan necha nasllar,  
Topolmasdan tug'ilgan joyin.  
Amerika – sehrli diyor,  
Uxlar edi Kolumb ham hali,  
Dengiz ortin yoritdi ilk bor  
Beruniyning aql mash'ali.  
Kolumbdha bor alamim manim,  
O'zbekiston, Vatanim manim.

Ko'p jahongir ko'rgan bu dunyo,  
Hammasiga guvoh – yer osti.  
Lekin, do'stlar, she'r ahli aro  
Jahongiri kam bo'lar, rosti.  
Besh asrkim, nazmiy saroyni  
Titratadi zanjirband bir she'r.  
Temur tig'i yetmagan joyni  
Qalam bilan oldi Alisher.  
Dunyo bo'ldi chamanim manim,  
O'zbekiston, Vatanim manim.



Bobolardan so'zladim, ammo  
Bir zot borkim, baridan suyuk:  
Buyuklarga baxsh etgan daho,  
Ona xalqim, o'zingsan buyuk.  
Sen o'zingsan, eng so'nggi nonin  
O'zi yemay o'g'liga tutgan.  
Sen o'zingsan, farzandlar shonin  
Asrlardan opichlab o'tgan.  
Ona xalqim, jon-tanim manim,  
O'zbekiston, Vatanim manim.

Bosh ustingdan o'tdi ko'p zamon,  
O'tdi Budda, o'tdi Zardushti.  
Har uchragan nokas-u nodon,  
Ona xalqim, yoqangdan tutdi.  
Seni Chingiz g'azabga to'lib  
Yo'qotmoqchi bo'ldi dunyodan,  
Jaloliddin samani bo'lib  
Sakrab o'tding Amudaryodan.  
Sensan o'shal samanim manim,  
O'zbekiston, Vatanim manim.

Toleingda bor ekan yashash,  
Goh qon ichding, gohida sharob.  
Etmoq bo'lib yurtim xomtalash,  
Bosh ustingga keldi inqilob,  
Chora istab jang maydonidan  
Samolarga uchdi unlaring,  
Shahidlarning qirmiz qonidan  
Alvon bo'ldi qora tunlaring.  
Qonga to'lgan kafanim manim,  
O'zbekiston, Vatanim manim.

Lekin oftob poymol o'lmas,  
Kavaklarda qolmas oy nuri,  
Odil hakam – Haq bor, beg'araz,  
Mazlumlarning buyuk g'amxo'ri.  
Qilich serpab tole tongida  
O'zligingni tanib qolding sen.  
O'g'lolnarning qatra qonida  
O'zbekiston nomin olding sen.  
Nomi qutlug' gulshanim manim,  
O'zbekiston, Vatanim manim.

Tinch turarmi bu ko'hna olam,  
Tinch turarmi dog'uli zamon.  
Oromingni buzdi sening ham  
Fashist degan vahshiy olomon.  
Qonim oqdi Dansigda manim,  
Sobir Rahim yiqilgan chog'da.  
Lekin, yurtim, kezolmas g'anim  
O'zbekiston atalgan bog'da.  
Sensan nomus va sha'nim manim,  
O'zbekiston, Vatanim manim.

Kech kuz edi, men seni ko'rdim,  
Derazamdan boqardi birov.  
U sen eding, o, dehqon yurtim,  
Turar eding yalangto'sh, yayov.  
– Tashqarida izillar yomg'ir,  
Kir, bobojon, yayragil biroz.  
Deding: – Paxtam qoldi-ku axir,  
Yig'ishtiray kelmasdan ayoz.  
Ketding, umri mahzanim manim,  
O'zbekiston, Vatanim manim.



Sen ketarsan balki yiroqqa,  
Farg'onada balki balqarsan.  
Balki chiqib oqargan toqqa,  
Cho'pon bo'lib gulxan yoqarsan.  
Balki ustoz Oybekdek to'lib  
Yozajaksan yangi bir doston.  
Balki Habib Abdulla bo'lib,  
Sahrolarda ochajaksan kon.  
Tuprog'i zar, ma'danim manim,  
O'zbekiston, Vatanim manim.

Mayli, yurtim, kezsang ham dunyo,  
Fazolarga qo'ysang ham qadam,  
O'zligingni unutma aslo,  
Unutma hech, onajon o'lkam.  
Bir o'g'lingdek men ham bu zamon  
Kechmishingni qildim tomosha.  
Iqbolingni ko'roldim ayon  
Istiqlolning ufqlari osha.  
Iqboli hur, sho'x-shanim manim.  
O'zbekiston, Vatanim manim.

Zavol ko'rma hech qachon, o'lkam,  
Zavol bilmas shu yoshing bilan.  
Muzaffar bo'l, g'olib bo'l, o'ktam,  
Do'st-u yoring, qardoshing bilan.  
Asrlarning silsilasida  
Boqiy turgay koshonang sening.  
Ulug' bashar oilasida  
Mangu yorug' peshonang sening.  
Mangu yorug' maskanim manim,  
O'zbekiston, Vatanim manim.

1964-1970

## GENETIKA

Men ham yashayapman o'z zamonimda,  
Davrimdan qayga ham tushardim yiroq.  
Va lekin bilmadim, mening qonimda  
Qaysi bir bobomning xislati ko'proq.

Barchaga barobar meros bu bashar,  
Otadan qosh-ko'zni olgan o'g'ildek.  
Bilmadim, qonimda qay ajdod yashar,  
Balki Bobo Kayfiy, balki Ulug'bek.

Tunlar qulog'imga chalinar elas,  
Tulporlar kishnashi, otlar gurrosi.  
Balki Muqanna bu – tinib-tinchimas,  
Balki Panipatda Bobur urhosи.

Balki tanglayimni ko'tarib ketgan  
Darbadar bir oshiq va yo sarbador.  
Balki biror bobom shahanshoh o'tgan,  
Balki vujudimda darvish qoni bor.

Men yaxshi anglayman, moziy ne demak,  
Tarixda har kimning bor o'z zamoni.  
Lekin tanimizda kezar-ku beshak  
Olis bobolarning ming yillik qoni.

Nechog'li sabot bor yovqur Shiroqda,  
Eryigitov to'pga ko'ksin bosar jim.  
Rahimov g'animga tashlangan chog'da  
Alpomish shiddatin payqamagan kim?!

Ohu bolasi bu – ohuday boqqan,  
Shervachchada esa sherning shiddati.  
Avlodlar qonida ming yillab oqqan  
Buyuk bobolarning turfa xislati.

Neki ezgulik bor jahonda poydor  
Joylab ola bildik barchasin qonga.  
Asrlar so'ngida tole kelib yor,  
Farzand bo'la bildik o'tli zamonga.

Singdi ruhimizga mangu barhayot  
Alisher she'ri-yu Pushkin bayoti.  
Singdi ruhimizga g'olib hissiyot –  
Jasur bobolarning tengsiz saboti.

Singdi qonimizga shu otash dunyo,  
Singdi qonimizga muhabbat, g'azab.  
Yiroq avlodlarga bizlardan ammo  
Qay bir xislatimiz qolarkan, ajab?

Nima qolar ekan? Qay ezgu tilak,  
Qay his, yuraklarda topolgan kamol?  
Yiroq avlodlarga bizlardan meros,  
Qolar kurashlarda toblangan xayol.

Shu yovqur asrda yashadik ro'y-rost,  
Ranj-u balolardan hayiqmay taqir.  
Yiroq avlodlarga bizlardan meros,  
Buyuk bardoshimiz qolgusi axir.

Yashadik shu rangin dunyoda mas'ul,  
To ellar ko'z yoshi bo'lmasin chashma.  
O'zni bag'ishladik kurashga butkul,  
Demakki, yashadik oromga tashna.

Tashna yashadik biz mehrga mutloq,  
Ishqqa, muhabbatga tashna o'tdik biz.  
Goh esa quyoshdek porloq va yiroq  
Haqqa, haqiqatga tashna o'tdik biz.

Tashna yashadik biz nurga, ziyoga,  
Qayon ketmoqdasan, ey uchqur zamon?!  
Oqibat bel bog'lab keldi dunyoga  
Bizning asrimizda vallamat inson.

To'fon, qasirg'alar kechar-ku hali,  
Kechadi avlodlar qator, galma-gal.  
Balki oro topib bashar sayqali,  
Tug'ilari eng oliy inson, mukammal.

U o'zin tanigay shunda daf'atan,  
To'fon, qasirg'alar bosiriq bir tush!  
Shu buyuk sayyora – yagona Vatan,  
Inson o'z baxtidan o'zi ham sarxush.

Munis nigohini qadab quyoshga  
Turar u nurday pok, ishqday bezavol.  
Kechmish kamolotin ko'tarib boshga,  
Yiroq asrlarga ko'z tikib xushhol.

Turar u go'dakday beg'ubor kulib,  
Balki kulgusi ham bizdan meros bu.  
Rishtai jonida bir zarra bo'lib  
Bizning ham qonimiz gupurgay, rost bu...

Bobolar dunyodan o'tdilar shundoq,  
Biz ham yetuklikka bo'lmadik timsol.  
Lekin sen bo'larsan bokira mutloq,  
Lekin sen yasharsan farishta misol.

Kahkashon sayrida hur quyosh bilan  
Kezarsan to abad shodumon, xurram.  
Labda tabassum-u ko'zda yosh bilan  
Senga talpinaman, buyuk nabiram...

1973

Caiñanma

## HAVAS

Bahor osmonida chaqnasa chaqin,  
Ko'ksingdan otilar olovli nafas.  
Ey, sen, javon shoir, o'spirin oqin,  
O'tli yuragingga qilurman havas.

Ko'kda yulduz emas, u sirli qo'shiq  
Intizor yigitning chashmiga singgan.  
Muhabbat dardiga mubtalo oshiq,  
Senga havas bilan boqurman chindan.

Belanchak boshida o'ynar parcha nur,  
Jajji chaqaloqqa bor dunyo abas.  
Shu parcha shu'lada ko'rding ne sehr?!  
Go'dagim, men senga qilurman havas.

Lochin yurakdir bu – yashinday shahdi,  
G'addor qoyalarga urguvchi qanot.  
Senga havas bilan boqurman, rosti,  
O'limga tik ko'ksin tuta olgan zot.

Baxtlidir, qay qalbda yoniq nur, ziyo,  
Baxtlidir, qay qalbda yoniq hayajon.  
Shu sabab dastida bo'lsa ham dunyo,  
O'tli yoshligini qo'msaydi inson.

1974

## SAROB

Olti oykim, she'r yozmayman, yuragim zada,  
Olti oykim, o'zgalarga tilayman omad.  
Olti oykim, do'stlarim ham pana-panada  
Iste'dodim so'nganidan qilar karomat.  
Nimanidir axtaraman – she'rdan ham ulug',  
Nimanidir axtaraman – nondan azizroq.  
Dunyo o'zi bepoyon-ku, ranglarga to'lug',  
Biroq mening ko'zlarimdan ranglar ham yiroq.  
Injiq ruhim may istaydi gohi-gohida,  
Faqat uning og'ushida topaman orom.  
Xayollarim sarxush bo'lib kezgan chog'ida  
U bearmon kunlarimga qaytaman tamom.  
Ko'z oldimda kiprikdayin tizilar yillar,  
Har biriga marjon bo'lar achchiq unlarim.  
Xira tuman orasida cho'g'day miltillar  
Jayron quvib jayron yanglig' o'tgan kunlarim.  
O'shanda ham bo'lar edi osmon-u adir,  
O'shanda ham kezar edik shundoq yalang bosh.  
Bilmas edik kitob nima, shahar nimadir...  
Enagamiz tunda oy-u, kunduzi quyosh.  
Quyundayin charx urardik doim to'zonda,  
Chang neligin bilmas edik o'sha mahali.  
Onamizni o'ylar edik inson deganda,  
Ammo ona tanholigin bilmasdik hali.  
Baholardan asrar edi o'zi tabiat,  
Boshimizga sochar edi beminnat ziyo.  
To'nkarilgan osmon osti – shu sirli xilqat  
Bizning uchun ham kulba-yu ham buyuk dunyo.  
Kunlarimiz jilg'alarday o'tdilar oqib,  
Maktab bordik – og'ir bo'lib qoldik daf'atan.  
Devordagi arslon yolli kartaga boqib,  
Sekingina shivirladik: mana shu Vatan!



Vatan! Mening bor qismatim shu bir so'zda hal,  
 Balki men ham baxsh eturman unga jon-tanni.  
 Lekin, do'stlar, rostin aytsam, men o'sha mahal  
 Jondan ortiq sevar edim ona Vatanni.

Do'stlik bilan bir butundir derdilar dunyo,  
 Men ham mangu do'stlik uchun ichardim qasam  
 Tayyor edim Rahimovday bo'lgali fido,  
 O'ylar edim, do'stlar uchun jangga yarasam.

Ko'z oldimda shu qadarli pok edi olam,  
 Go'yo nurdan yaralgandi inson degan zot.  
 Ha, onamni o'ylar edim inson degan dam,  
 Yo'q, maymundan tarqamagan derdim odamzot.

Bu dunyoda alam bo'lmas, bo'lmas deb firoq  
 Dasta-dasta kitoblardan o'qirdik ta'lim.  
 Ravon yo'llar qarshingizda turibdi mushtoq,  
 Derdi bizga harf o'rnatgan yosh bir muallim.

Olis janub tortganiday qushcha yuragin,  
 Yiroqlarga yetakladi meni bir suron.  
 O, Abdulla, ko'zlarining ochib qaragin,  
 Kim aytadi bu dunyoda yo'qdir deb bo'ron.

Yillar ona quchog'idan oldi-ku yulib,  
 Savdolarga urdi meni murg'ak yoshimdan.  
 Bir mahallar quyundayin yurardim yelib,  
 Endi bo'lsa u aylanar mening boshimdan.

She'r izlayman bu kun Toshkent ko'chalarida,  
 Sekingina zirqiraydi beorom qalbim.  
 Men umrimning bu suronli kechalarida  
 Na bir taskin topa oldim, na she'r topoldim.

Yuragimga bir mahallar kirgan tuyg'ular  
 Endi sendan ketgaymiz deb so'raydi javob.  
 Meni bir zum hol-jonimga qo'ymaydi ular,  
 Qo'ymarydilar, va'dalarining chiqdi deb sarob.

Ko'z oldimda sobit turar faqat shu Vatan,  
Kulbasi ham kenglik qadar chulg'aydi meni.  
Tuyg'ularim faqatgina unga berar tan,  
Yurtim, men ham umrim qadar sevgayman seni.  
Men ham sening quyoshingda o'sib-'ulg'aydim,  
Qarzdorman, tuprog'ingda qoldirdim izlar,  
Ammo ayting, qayda qoldi u yoshlik paytim,  
Qayda qoldi men ishongan u o'zga hislar.  
Ta'na qilmay axir sevgim mukofotini  
Inson uchun ming otashda kuyar edim men.  
O, qanchalar sevar edim inson zotini,  
Qanday buyuk muhabbat-la sevar edim men.  
Bugun to'nib atrofimga qarayman sekin,  
O't berolmas qalbga endi u yoshlik damlar.  
Men insonni bir insondai sevardim, lekin  
Nechun ko'pdır haligacha razil odamlar.  
Qaylardadir hamon kezar zulmat timsoli,  
Qaylardadir hamon tinmay oqmoqda-ku qon.  
Ko'zlarimga goh ko'rinar telba misoli  
Men bir vaqtar sajda qilgan hazrati inson.  
Qaylardadir fisq-u fasod, hasad, xusumat  
Insoniyat farzandlarin tortmoqda dorga.  
Gar bor bo'lsang javob ber, ey ilohiy qudrat,  
Nahot go'dak ishonchini yozibsan qorga?!

Olti oykim, ruhim shunday uchmish tanadan,  
Olti oykim, meni xayol eazar beomon  
Olti oykim, allakimlar pana-panadan  
Tosh otadi darvozasiz qalbimga tomon.  
Shovqin to'la ko'chalarda kezaman tanho,  
Yana she'rim yuva boshlar dildan g'amimni,  
Xayollarning girdobida qolganda ammo  
Alam bilan xotirlayman muallimimni.

Xazon to'la bog'chalarga boraman tag'in,  
Yana o'zni xayol ila she'rga tashlayman.  
To'nib qolgan yuragimga berib bir taskin,  
Yana quvnoq qo'shiqlarni kuylay boshlayman.  
Ne tong, axir farzandmiz-ku shu zamonaga,  
Axir ona siynasidan farzand tonolmas,  
Qo'l ko'tarib bo'larmidi axir onaga,  
Zotan, unga qo'l ko'targan – farzand sanalmas.

1966

C U M I A H M A

### «MUNOJOT» NI TINGLAB...

Qani, ayt, maqsading nimadir sening,  
Nega tilkalaysan bag'rimni, ohang,  
Nechun kerak bo'lди senga ko'z yoshim,  
Nechun kerak, rubob, senga shuncha g'am.  
Eshilib, to'lg'anib ingranadi kuy,  
Qaylardan tug'il mish bu oh-u faryod.  
Kim u yig'layotgan? Navoiymikin,  
Va yo may kuychisi Xayyommikin, dod!  
Yetar, ey cholg'uvchi, bas qil sozingni,  
Bas, yetar, ko'ksimga urmagil xanjar.  
Nahotki dunyoda shuncha g'am bordir!  
Agar shu munojot rost bo'lsa agar,  
Agar aldamasa shu sovuq simlar,  
Gar shul eshitganim bo'limasa ro'yo,  
Sen beshik emassan, dorsan, tabiat,  
Sen ona emassan, jallodsan, dunyo!..  
Eshilib, to'lg'anib ingranadi kuy,  
Asrlar g'amini so'ylar munojot.  
Kuyi shunday bo'lsa, g'amning o'ziga  
Qanday chiday olgan ekan odamzot!

1964

## HOLAT

Bir nafas quyoshni o'z holiga qo'y,  
Otashin dilingga etmagin qiyos.  
Bir nafas quyoshday ko'rsatsin u ro'y,  
Bir nafas quyoshday porlasin quyosh.

Bir zum dengizga ham boqqil betuyg'u,  
Dema, o'ylarimday u teran, tengsiz.  
Bir zum baliqlarga vatan bo'lsin u,  
Bir zum dengiz bo'lib guylasin dengiz.

Shamolning bo'yniga osilma bir dam,  
Yelmasin mayli u xayoling misol.  
Bir zum o'z holicha yayrasin u ham,  
Bir zum shamol bo'lib tentisin shamol.

Bir zum sen zaminni qo'ygil bequtqu,  
U axir ko'p tuydi tuyg'ular ta'min.  
Bir zum maysalarga ona bo'lsin u,  
Bir zum zamin bo'lib yashasin zamin.

Bir zum o'z holimga qo'y sen ham, bolam,  
Ayon-ku menga ham Inson matlabi.  
Bir zum odam kabi yashayin men ham,  
Men ham yashay bir zum bir odam kabi.

1978

## KUZ XAYOLLARI

Бароди курдада, курдада бийнинең көзүнүй

Бароди курдада, курдада бийнинең көзүнүй

Qorayganda uzoq tog'larning qori,  
Bog'larga cho'kkanda oqshomgi tuman,  
Sovuq kuż yelidan junjikib, nari  
Ochiq ayvon ostin etganda maskan,  
Do'stginam, xayolan quchaman seni,  
Xazon davrasida kutaman seni.

Бароди курдада, курдада бийнинең көзүнүй

Бароди курдада, курдада бийнинең көзүнүй

Bunda bari go'zal: tim qora oqshom,  
Yulduzlar boqadi tund va yovvoysi.  
Qamishzor, shovullab turguvchi soy ham  
Sovuq va yoqimli: shundoq anvoysi.  
Ularga boqaman, to'naman ba'zan,  
Shirin bir xayolga cho'maman ba'zan.

Бароди курдада, курдада бийнинең көзүнүй

Бароди курдада, курдада бийнинең көзүнүй

Nimani xohlayman? Istagim nima?  
Changalzor shovqinin tinglab turaman.  
Yaproqlar bandida kezgan jimgina  
Ma'yus va bezovta kuzni ko'raman.  
Uning qo'shig'ida, uning ohida  
Sezaman odamzod qalbin gohida.

## 4

Unga bari birday hayot va o'lim,  
Go'yoki keksa chol so'ngini o'ylar.  
Va sekin silkitib kahrabo qo'lin  
Ko'rganin-bilganin birma-bir so'ylar.  
Bir hikmat o'qiymen xazonlarda men:  
«Yashagin-, biroq yaproq bo'lna sen».

INVENTAR №

142/3

Зарисовано . АК-11-

5

Mangu yashillikning maskani qayda,  
Qaydadir xazonni bilmagan bahor?  
Nechun u hovliqib oqquvchi soyda  
Chavandoz umrning qaytmas sehri bor?!  
Nechun uyg'onadi qaytadan bahor,  
Nechun inson umri bo'lmagay takror?..

6

Meni savollarga ko'mar daf'atan,  
Xazonning taqdiri, so'nggi shovqini.  
Ko'zimga ko'rinar umrim qaytadan,  
Garchand surmakdaman bahor shavqini,  
Garchand yigit yoshim yashnab tursa ham,  
Keksalik qismatin o'ylayman shu dam.

7

Shu dam tuyg'ularga to'ladi ko'nglim,  
Titrab tarashlayman qalamim uchin.  
Tong ham yorishadi, ey mening umrim,  
Bunchalar tezlikda chopasan nechun?  
Xazonlar shoshadi, shoshaman men ham,  
Do'stim, huzurimga shoshib kel sen ham!

1962



## **SEN BAHORNI SOG'INMADINGMI**

Сайранова

Uyg'onguvchi bog'larni kezdim,  
Topay dedim qirdan izingni.  
Yonog'ingdan rang olgan dedim -  
Lolazorga burdim yuzimni,  
Uchratmadim ammo o'zingni,  
Sen bahorni sog'inmadingmi?

Uzoqlarda zalvorli tog'lar  
Xayolimni keldilar bosib.  
Kechdi qancha intizor chog'lar,  
Vasling menga bo'lindi nasib,  
Sensiz men ham, bahor ham g'arib,  
Sen bahorni sog'inmadingmi?

O'ngirlarda sakraydi ohu,  
Na'matakda sa'va mittijon.  
Qorliklardan sipqarilgan suv  
Daralarda uradi javlon.  
Nigohimdan faqat sen pinhon,  
Sen bahorni sog'inmadingmi?

Mana, bugun navro'zi olam,  
Do'stlarimga gullar tutarmen.  
Qaylardasan, sevgili erkam...  
Qo'limda gul, seni kutarmen,  
Umrim bo'yи chorlab o'tarman,  
Sen bahorni sog'inmadingmi?

1963

## MEN NECHUN SEVAMAN O'ZBEKISTONNI

Men nechun sevaman O'zbekistonni  
Tuprog'in ko'zimga aylab to'tiyo.  
Nechun Vatan deya yer-u osmonni,  
Muqaddas atayman, atayman tanho.  
Aslida dunyoda tanho nima bor,  
Paxta o'smaydimi o'zga elda yo?  
Yoki quyoshimi sevgimga sabab?  
Axir quyoshli-ku butun Osiyo.

Men nechun sevaman O'zbekistonni?  
Bog'larin jannat deb ko'z-ko'z etaman,  
Nechun ardoqlarkan tuprog'ini men,  
O'paman: «Tuprog'ing bebafo, Vatan...»  
Aslida tuproqni odil tabiat  
Taqsim aylagan-ku yer yuziga teng.  
Nechun bu tuproq deb yig'ladi Furqat,  
O, Qashg'ar tuprog'i, qashshoqmiding sen?!

Xo'sh, nechun sevasan O'zbekistonni,  
Sababini aytgin desalar menga,  
Shoirona go'zal so'zlardan oldin  
Men ta'zim qilaman ona xalqimga:  
Xalqim, tarix hukmi seni agarda  
Mangu muzliklarga eltgan bo'lsaydi,  
Qorliklarni makon etgan bo'lsayding,  
Mehrim bermasmidim o'sha muzlarga?  
Vatanlar,  
Vatanlar,  
Mayli, gullasin,  
Bog' unsin mangulik muzda ham, ammo,  
Yurtim, seni faqat boyliklaring-chun  
Sevgan farzand bo'lsa kechirma aslo!

## O'ZBEKISTONDA KUZ

Yurgil, dalalarga ketaylik, do'stim,  
Diqqinafas uyda yotmoq paytimas.  
Oltin O'zbekiston tuprog'i bu kun  
Bir pari faslning og'ushida mast.  
Shabnam shovullaydi bog'lar qo'ynida,  
Salqin tuman ichra bo'zarar tonglar.  
Quyoshning erinchak yog'dularida  
Nafis yaltiraydi bargi xazonlar.  
Har yonda to'kinlik...  
Kuzdan nishona...  
Har yonda go'zallik yoymish daftarin.  
Sonsiz egatlarga sochilmish, ana,  
Mening shodliklarim, ezgu dardlarim.  
Mening ona xalqim...  
Ey qadim, halol,  
Rizqi ona yerga sepilgan xalqim,  
Ushoq chigitni ham etmay deb uvol,  
Million egatlarga egilgan xalqim!  
Bir nafas boshingni ko'targin-u boq,  
Yer yuzida ajib viqor va nufuz.  
Sening o'zing kabi o'ychan va quvnoq,  
Xushfe'l bo'lib kelmish tuprog'ingga kuz.  
Ulug' Alisherning soch oqin ko'rib,  
Og'ir xayollarga cho'mgan bu fasl  
Qayrag'och yonida g'amgin o'tirib,  
Chollarga hassalar yo'ngan bu fasl,  
Azaliy ko'rkinini qiladi ko'z-ko'z...  
Nahotki shuncha tez aylanar dunyo?!

Сайланма



Baxtli keksalikni yodga solar kuz,  
Sokin xilvatlarga chorlaydi, ammo,  
Do'stginam, paytimas, aylab sayribog',  
Xilvatda o'y surish yarashmas bugun.  
Zahmatkash o'zbekning hosili qandoq?!

Kuzning falsafasi shudir biz uchun.  
Ulug' mehnat kezar shan dalalarda,  
Har yonda hokim bir tashvishli ilhom.  
Quyosh bota boshlar... gavjum qirlarga  
Qoraya-qoraya to'shalar oqshom.  
Eh, kuzgi oqshomlar...  
Dilimda mening  
Teran tuyg'ularim qo'zg'alar jo'shib.  
Qo'zg'alar-u, shu dam qalbimdan sekin  
To'kila boshlaydi oydin bir qo'shiq.

1964

### MILTIRAYDI MITTI YULDUZ

Ko'k gumbazin bir chetida  
Bo'shlqlarga urib bosh,  
Miltiraydi mitti yulduz,  
Tanhilikdan to'kib yosh.  
Atrofida na bir yulduz,  
Na bulut bor, na tuman.  
Yulduzlarga termulib u  
Titrab turar shamsimon.  
Eh, bechora, yashash nechun,  
Porlamasang, kulmasang.  
O'z to'dangdan nega uchding,  
Qaytish yo'lin bilmasang?!

1964

## AYOL

Yigitlar maktubin bitganda qondan,  
Kelinlar firoqdan chekkanda yohu,  
Uning ham panohi qaytmadi jangdan,  
O'n to'qqiz yoshida beva qoldi u.

Sevgidan yetim-u umrdan yarim,  
Qurigan ko'ksida yolg'iz belanchak.  
Abadiy firoqni, hayhot, do'stlarim,  
Abadiy visol deb bildi kelinchak.

Qaqragan lablarda olovli nafas,  
Kechalar kechmishin ayladi ko'mir.  
Parishon sochlari yor ko'ksi emas,  
Muzdayin bolishda qoldi bir umr.

Yillar ham o'tdilar, hamon u yolg'iz,  
Mung'ayib termular botguvchi kunga.  
Ey nomard tabiat, bormi senda his,  
Qaytadan baxt bersang bo'imasmi unga?

Nahot ishq qismati buncha berahm,  
Bunchalar buyuksan, vafo shevasi.  
Sengadir hurmatim, senga sharafim,  
Qahramon jangchining sodiq bevasi.

Siz-chi, ey, sadoqat satridan nolib,  
Nadomat komida qolganlar, ayting.  
O'zini ming bitta bozordan olib,  
Ming bitta bozorga solganlar, ayting.



Shu cho'lpón ko'zlarning buyuk hurmati,  
Shu aqiq lablarning rost so'zi deya,  
So'ylang-chi, vafoning nadir qimmati,  
Siz ham kutganmisiz biror soniya?!

Ba'zida tirnoqlar bezagi uchun  
Sahardan shomgacha qilursiz toqat.  
Biroq yoringizni kutgali nechun  
Topilmas tirnoqcha sabr-u qanoat.

Nazokat paytimas, yaqinroq keling,  
Buyuk zot qoshida aylangiz salom.  
Shu sodiq bevaga sajdalar qiling,  
Shu sodiq bevaga aylang ehtirom.

Hatto zeb-ziynatni yulqib ziyoda,  
Haykal ham qo'yingiz bamisli xayol.  
Shundaylar bo'lmasa agar dunyoda,  
Bu qadar muhtaram bo'lmasdi ayol.

1965

### ABDULLA QAHHOR

Yo'llar ortimizda qolar edilar,  
Sahrolar qolardi cheksiz, betakror.  
Nega ular cheksiz, desam dedilar:  
Bu yerdan o'tgandi Abdulla Qahhor.

Yo'llar ortimizda qolar edilar,  
Cho'qqilar qolardi yuksak va qator.  
Nega ular yuksak, desam dedilar:  
Bu yerdan ham o'tdi Abdulla Qahhor.

1967

## XUSH KELIBSAN, YANGI YIL

Yana kelding hadyaga to'lib,  
 Kutmoqdaydik seni intizor.  
 Qadamingdan minnatdor bo'lib  
 Zarra-zarra to'kiladi qor.  
 Xafamasmiz bobo yildan ham,  
 Quvontirdi u bizni qancha:  
 Konfetini ko'rishdik baham  
 Va qo'shiqlar o'rgandik ancha.  
 Nihol o'sdi, qurildi qasr,  
 Fazolarga qildik safarlar.  
 O'sha yili tug'ildi axir  
 Bizning qancha o'rribosarlar.  
 Seni aslo unutmagay dil,  
 Xayr endi, xayr, yil bobo.  
 Simobdayin tipirlar ko'ngil,  
 Yangi yilga endi marhabo.  
 Endi uni qutlab ziyoda,  
 Manziliga jadal eltamiz.  
 Kirmoq uchun kechki kinoga,  
 O'n oltiga tezroq yetamiz.  
 Yo'l olamiz mакtabga qator  
 Bu yil endi birinchi karra.  
 Maktab yo'li, do'stlar, fazokor  
 Parvozidan kam emas zarra.  
 Bog'chalarga emaklab oz-oz  
 Yana kelar yangi qismimiz.  
 Ulg'ayadi yoshimiz bir oz,  
 O'zgarmaydi ammo ismimiz.

1965

## ALISHER

Jahonki muqaddas neni ko'ribdi –  
Bariga onasan, ey qodir hayot.  
Besh yuz yil naridan boqib turibdi  
Nurli bu yuzlarga nuroniy bir zot.

Shu buyuk o'g'lingni ardoqlab dildan,  
Xalqim, ta'zim etsang arzigay tamom.  
Uning nomi bilan birga bitilgan  
Dunyo daftariga o'zbek degan nom.

Boyqaro irg'ishlab istak otida,  
Jahonga boqqanda misli bola sher,  
Hirot darvozasin bir qanotida  
She'riy lashkarini tizgan Alisher.

Dunyoda biror nom qoldirmoq uchun  
Yurt buzish shart emas, degan gap-ku rost.  
Kimdir pesh qilganda nayzaning kuchin,  
Alisher qalamni ko'rsatgan, xolos.

Tun bilan tong erur tashbihda udum,  
Misoli zahr-u may, hajr-u shakar lab.  
Kimmadir quyoshday eslasa mardum,  
Kimmadir zulmatday yurarlar qarg'ab.

Nido tingla, bu kun, yurting tarafdan,  
Ey, yiroq Hirotda maskan topgan er!  
Ogoh bo'l, Alisher, sen ushbu gapdan:  
Har ikki nabirang biri – Alisher.



Baytingga bir bora qovushgan har lab,  
Takrorlab ketgusi mahshargacha to.  
Qaratib turibsan bu yon, ne ajab,  
Milliard martabali jahonni hatto.

Birovlar nazdida johil Osiyo  
Faqt zavol ko'rib, ko'rmagan kamol.  
Muso iltijosi yetdi-yu go'yo,  
Haq Tur tog'i uzra ko'rgazdi jamol –

Jahon mehrobida paydo Alisher...  
Shodmon qasida ayt sen ham, ey quyosh!  
Besh yuz yil unga ham nima gap axir,  
Mingga qadam qo'ydi yigirma besh yosh.

1968

## BURGUT

Yosh burgut uchmoqda ko'kda shiddatkor,  
Kumush bulutlarning to'zg'itib parin.  
Uchmoqda, qalbida mag'rur ishonch bor,  
Qaqshagan qoyalar, cho'qqilar sari  
Uchmoqda! Qayerga? Cho'qqiga! Nechun?  
Burgutning shiddatin uyg'otgan nima?  
Bo'ronli dargohda ne kutar uni,  
Qudratli qanotin qo'zg'atgan nima?  
O'ynoqi shamollar ila basma-bas,  
Ana, qo'ndi burgut eng yuksak joyga!  
Cho'qqi uzra mag'rur turdi-yu birpas,  
Yana bo'ron misol qo'zg'aldi. Qayga?  
Axir, ne bo'lardi bersang, tabiat,  
Shu buyuk shiddatga yarasha maqsad!

1964

## YURTIM SHAMOLI

Yo'llarda yeldirim misoli yeldim,  
Yellar vodiysiga boshladi havas.  
Yelvagay Hisorning bag'riga keldim,  
Sen esding – taraldi siym tanda atlas,  
Sen esding – ochildi yorning jamoli,  
O, yurtim shamoli, yurtim shamoli.

Men-ku bu dunyoda bir zori visol,  
Karbalo dashtida Majnunsifatman.  
Shamollar ichida men ham bir shamol,  
Chechaklar atridan men ham sarmastman.  
Lekin sen ruhimning mangu xayoli,  
O, yurtim shamoli, yurtim shamoli.

Qancha shamollarga yuzimni burdim,  
Ulardan esdilar turfa xil nafas.  
Ularda goh qayg'u, goh shodlik ko'rdim,  
To'xtamay o'tdilar bari ham birpas.  
Faqat qayg'ulardan sen o'zing xoli,  
O, yurtim shamoli, yurtim shamoli.

Shamollar esgandir ushbu dunyoda,  
Shamollar goh quyun, gohida dovul.  
Ular goh oshkora, goho ro'yoda  
Qancha bo'stonlarni sovurgan butkul,  
Lekin sen bo'limagin bog'lar zavoli,  
O, yurtim shamoli, yurtim shamoli.



Esgin, ey, bog'larning jamoli kulsin,  
Moviy nafas bilan to'lsin etaklar.  
Uchqur qo'shiqlarga bu olam to'lsin,  
Sha'ningga shoirlar aytisin ertaklar.  
Esgin, Vatanimning taralsin boli,  
O, yurtim shamoli, yurtim shamoli.

Meni chorlayotir oliy bir jamol,  
Bilmasman, oh, unga qachon yeturman.  
Bu gulshan vodiyda men ham bir shamol,  
Shamol kabi keldim, shundoq keturman.  
Lekin Abdullaning boqiy kamoli,  
O, yurtim shamoli, yurtim shamoli.

1969

## RUHIM

Vujud deganlari asli nimadir?  
Dayr dengizida yurgan kemadir.

Bir kun bir qoyaga urilgay kema,  
Ruhim, sen vujuding g'amini yema.

Yuksak fazolarda aylagil parvoz,  
Senda na ohang bor va na bor ovoz.

Senga na bo'ronlar kor qila olur,  
Seni na yo'qotib, bor qila olur.

Sen misli kamalak – yuksak va so'lmas,  
Kamalakni esa parchalab bo'lmas.

1969



## SARATON

Saraton chog'i bu – zarra shamol yo'q,  
Tutlar kavagida mudrar g'urraklar.  
Nogahon falakka urgan kabi do'q,  
So'zsiz qotib turar bo'ychan teraklar.

Osmon lov-lov yonar oftob qo'ridan,  
Ufqda sarobdan otashin baldoq.  
Chinqirib yuborar kunning zo'ridan  
Qaygadir berkinib olgan chirildoq.

Birdan tinib qolar shu betinch dunyo,  
Hatto sharsharakning o'chganday sasi.  
Borliq suv tagiga cho'kkanday go'yo,  
Qanchalik termulma – chiqmas nafasi.

Go'dak uwhicha ham shamol topilmas,  
Butaning tagida bo'zto'rg'ay hayron.  
Dehqon tol tagiga cho'zildi birpas,  
Tindi shoxchadagi qushcha ham biyron.

Mening dehqon bobom, andak orom ol,  
Quyosh buroviga olgan palla bu.  
Saraton o'zi ham mudraydi behol,  
Ohangsiz yalla bu, so'zsiz alla bu!

Hali tong g'unchasi ochmasidan lab,  
Nahor farog'atin o'ylamay taqir,  
Kimsasiz dalaga ko'zni uqlab,  
Chiqib kelganining ko'rdim-ku axir.

Ko'rdim-ku manglaying ter bilan qotib,  
Berahm otashga berganiningni tob.

Ko'rdim-ku tepangda o'zin yo'qotib,  
Hayratdan lol qotib qolganin oftob.

Azm-u shijoating men axir ko'rdim,  
Ko'rdim ko'zlariningda charchoq bir kulgu.  
Mayli, orom olgin, ey bobo yurtim,  
Saraton junbushga kelgan payt-ku bu.

Butun olam go'yo ulkan doshqozon,  
Qaydadir – ko'rinnmas uning naryog'i.  
Bu qaynoq qozonni kuzatmoq oson,  
Ichiga tushmoqlik osonmas chog'i.

Cho'ntakdan to'kilgan tangalar misol  
Shu'lalar o'ynaydi supa uchida.  
Birovdan xijolat bo'lgan kabi tol  
Yer chizib turadi – dami ichida.

Oftob qayta boshlar, ko'lanka maydon,  
Yana bosh ko'tarar namozshomgullar.  
Sekin moviyashar qizargan osmon,  
Oqarib ko'rinar kumushrang yo'llar.

Yana yelkanini ko'tarar shamol,  
Yana chug'urchuqlar uyg'onar bog'da.  
Bobo yonidagi boladay xushhol  
To'rg'aýlar charx urar so'ngsiz samoda.

Yana yela boshlar oqshom nafasi,  
She'r oni, ishq oni, mehnat oni bu.  
Bu quyosh o'lkasin otashin sasi  
O'zbek diyorining saratoni bu.

1969

## ONA SAYYORA

Qarshimda yer sharin surati turar,  
Salmog'i Quvaning anoricha bor.  
Tim qora osmonda porlab ko'rinar  
Shu jajji sayyora ko'rkam, ulug' vor.  
Unga boqaman-u ushlayman yoqa,  
Nahot shu ko'rganim rost bo'lsa, nahot?  
Nahotki yerimiz shu kichik soqqa?  
Nahotki biz shunga jo bo'lsak, hayhot!..  
Ummonlar ko'rinar qatra yosh misol,  
Chigit uvog'icha kelmas tog'lar ham.  
Qit'alar, dengizlar aftoda bir hol,  
Bari bir nuqtaga bo'lib olmish jam.  
Nabilar, rasullar, dohiylar unda,  
Qabrlar, qasrlar turgandir qator.  
Balki huv ko'ringan moviy to'lqinda  
Suv ichgan go'dakning nafasi ham bor.  
Qulooqqa chalinar otlar dupuri,  
Sor burgut o'zini o'ljaga urar.  
Sharqda cho'pon yoqqan gulxanning nuri  
Shimol sayyoohiga ko'rinish turar.  
Ana, Himolayning bag'rida bir qiz,  
Yelkada ko'zasi – borar buloqqa.  
Sohilda uchrashdi ikki qalb yolg'iz,  
Shivir-shivirlari kelar quloqqa.  
O, ona sayyora, kurrai qutlug',  
Samodan suvrating ilk bora ko'rdim,  
Havoyi bir xayol sehri emas, yo'q,  
Farzand mehri bilan men boqib turdim.  
Kun kecha emasmi, xislating sanab,  
She'r yozib yurardim senga parvona.  
Bu kun suvratingga so'zsiz bosdim lab,  
Shu senmi, yolg'izim, shu senmi, ona...



Falakda bir o'zing turibsan hayron,  
Nahot sen bo'lmasang bunchalar tanho,  
Siynangga yopishgan farzanding – inson  
Beva bag'ridagi yetimday go'yo...  
Qayga ketmoqdasan bunchalar shoshib?  
Orom istaysanmi ko'kda ovora?  
Balki farzandingni ko'ksingga bosib  
Yig'lab ketmoqdasan, ona sayyora...  
Farzandlaring bordir sonsiz-sanoqsiz,  
Vo ajab, qadringni gohida bilmas.  
Ular-ku qoshingda changday salmoqsiz,  
Lekin bag'ringga ham siqqisi kelmas.  
Osmon torliq qilgan gala chumchuqdek  
Makon talashadi goho betartib.  
Sen-chi, mehvaringda aylanasan tek,  
Yaxshi-yu yomonni yelkangda ortib.  
Sening yuragingda laxta-laxta qon,  
Siynang nimalardan bo'lмаган pora.  
Qayg'u-hasratlaring barchasi ayon,  
O, buncha dardakashsan, ona sayyora.  
Sen hozir suratsan ko'zim o'ngida,  
Eshita bilmassan so'zimni balkim.  
Bir zumlik bezovta o'ylar so'ngida  
Yana ruxsoringga tikilaman jim.  
Bir yonda lojuvard Bahri Muhit bor,  
Bir yonda za'faron Sahroi Kabir.  
Bir yonda oq sochli tog'lar purviqor  
Sening toleingga o'qiydi takbir.  
Ellar to'zg'ib yotar gul yaprog'idek,  
Bir yon shoh-u gado, bir yon do'st, g'anim  
Bir yonda xayoliy Eram bog'idek  
Buyuk va betimsol mening Vatanim.

U mening ko'zimga hilolday mahvash,  
Oftob kelar faqat uning qoshiga.  
O, ona sayyora, bag'ringni poklash  
Mening vatanimning tushgan boshiga.  
Uning quchog'ida g'amdan yo'q nishon,  
U yerda tentimas iblis xayoli.  
U yerda do'stlikni ulug'lab inson,  
Takallum qiladi qumri misoli.  
Yillar o'tar, balki o'tar ko'p zamon,  
Yer yuzi chulg'anar baxtga, chamanga.  
Agar dardlaringga bo'lolsa darmon,  
Ruhim fido bo'lsin shunday vatanga.  
Men ham bir o'g'lingman, ona sayyora,  
Bag'ring men uchun ham xoki pok bo'lsin.  
Toleing toabad bo'lmasin qora,  
Manglaying oq bo'lsin, yarqiroq bo'lsin.

19 ■

### ONA TILIMGA

Ming yillarkim, bulbul kalomi  
O'zgarmaydi, yaxlit hamisha.  
Ammo sho'rlik to'tining holi  
O'zgalarga taqlid hamisha.

Ona tilim, sen borsan, shaksiz,  
Bulbul kuyin she'rga solaman.  
Sen yo'qolgan kuning, shubhasiz,  
Men ham to'ti bo'lib qolaman...

1965 ■



## YOLG'IZLIK

Ko'kda oy kezadi besar-u somon,  
Yiroq zamin uzra tashlab horg'in iz.  
Mana, o'tsa hamki necha ming zamon,  
Ko'kda oy tanhodir, ko'kda oy yolg'iz.  
Odamlar mohtobga yayrab qarashar,  
Yolg'izlik negadir oyga yarashar.

Ko'kda quyosh kezar, u munis ona,  
Milliard yulduzlarning shamsi tal'ati.  
Yulduzlar bo'lsa ham garchi parvona,  
Yolg'izlik bo'libdi lekin qismati.  
Har nechuk oftobning yo'rig'i boshqa,  
Yolg'izlik yarashar ona quyoshga.

Bobolar gohida o'kinchda qolib,  
Shohlarning nomiga noma bitganlar.  
Insonlik sharafin xotirga olib,  
Tangrining yodini zikr etganlar.  
Deganlar boqishib sirli samoga:  
– Yolg'izlik yarashar faqat xudoga.

Men na oy, na quyosh, na yer, na samo,  
Shu'laga intizor giyohday o'sdim.  
Yolg'izlik hasratin tortmaylik aslo,  
Bor bo'lsang, yodga ol meni ham, do'stim.  
Yolg'izlik hasratin ko'rsatma, taqdir,  
Yolg'izlik insonga o'lim-ku, axir...

1971

Сайланма



## HANGOMA

Qor yog'ardi bo'ralab  
Qolishmasdi dovuldan.  
To'yga aytib ketishdi  
Shundoq qo'shni ovuldan.

Yo'lga chiqdi ikki chol,  
To'yga borish qarz beshak.  
Birovi otga mindi,  
Birovi mindi eshak.

Qor-chi, hamon yog'ardi,  
Yog'ar edi gupillab.  
Yo'lni eshak boshladi,  
Ot ergashdi lo'killab.

Gapga tushdi ikki chol,  
Suhbat u yoq-bu yoqdan.  
O'tgan-ketgan, baland-past,  
Goh kalla, goh tuyoqdan.

Suhbat degan soz narsa,  
Qolmasang bas surgashib.  
Yo'rg'alar eshak hamon,  
Ot boradi ergashib.

Asta-sekin kun qaytar,  
Ufqlarda o'chgan rang.  
Qor oralab qaydadir  
Bir yulduz chaqnar arang.



Chollar-chi, hamon yo'lda,  
Suhbat o'sha-o'shaydi.  
Biri dedi: – Oqsoqol,  
Kun botganga o'xshaydi.

Yo'g'-e, usta, – der biri, –  
Ko'zdan qolib siz butkul.  
To'rt chaqirim ovulga  
Nahot yursak bir kun yo'l.

Ammo bu gap rost edi,  
Yulduzlar chaqnar bot-bot.  
Oldinda eshak borar,  
Orqada lo'killar ot.

Ovuldan-chi, darak yo'q,  
Oppoq edi qir-qiya,  
«Adashib ketdikmikan,  
Kuppa-kunduz kuni-ya?

Gap bosdimi yo g'aflat,  
Tavba, bu qandoq o'yin?»  
Qor tindi-yu, chollarning  
Ichiga kirdi quyun.

– Qora qishda to'y qilmay  
Battar bo'lgur nokas, gov.  
Bachchag'arning aslida  
Fe'li sovuq edi-yov.

Qaydadir cho'zib-cho'zib  
Uvlab qoldi-ku qashqir,  
Kim ham, ayting, bundoq choq  
Tashvishga tushmas axir?

Xususan, keksayganda  
Xafa bo'lib ketasan.

Aytaylik, o'sha qashqir  
G'ajib ketsa netasan?

Qora sovuq tish qayrab  
Qovurg'ani ezardi.  
Keng sayhonda ikki chol  
Yo'l axtarib kezardi.

Yo'l qayoqda, to'rt taraf  
Qalin, oppoq qor edi.  
Eng battari – sovuqda  
Jon saqlash dushvor edi.

Qaytay desa iziga,  
Belgi ham yo'q, iz ham yo'q.  
Qaltiraydi ikki chol,  
Taskin ham yo'q, so'z ham yo'q.

– Ne bo'lsa ham topshirdik  
Yaratganning o'ziga!  
Tavakkal deb, ot boshin  
Qayirdilar iziga.

Peshonada borini  
Ko'rар inson degan zot.  
Yo'l soldilar qaygadir,  
Ot boshin qo'yib ozod.

– Bir kor-hol bo'lmay endi,  
Uyni topib borsak bas, –  
Surgaladi ot horg'in,  
Orqada eshak besas.

To tongacha ikki chol  
Yurdi, turdi, surindi.  
Uzoqlarda bir mahal  
Qora narsa ko'rindi.

Bo'g'oti bor, haytovur,  
O'xshab turar qishloqqa.  
«Xudoga ming shukr», deb  
Yurdilar o'sha yoqqa.

Tuman ichra dov-daraxt  
Turar edi yaltirab.  
Tongga yaqin qishloqqa  
Kirishdilar qaltirab.

Tugagandi bardosh ham,  
Tugagandi bor sabot.  
Yetmay bir darvozaga  
To'xtab qoldi sho'rlik ot.

– Joy so'raylik, naryog'i  
Bir gap bo'lar, oqsoqol.  
Qamchin bilan taqa-tuq,  
Darvozani qoqdi chol.

Izg'irin-chi, izg'irdi,  
Yer-u ko'kda horg'in tus.  
Bir kampir chiqdi shu tob,  
Qo'lida xira fonus.

So'z boshladi chol titrab,  
Halqumiga kelib jon:  
– Bir kechaga bizlarga  
Joy bersangiz, yangajon.

Qora quyun charx urib  
Ko'z oldini tutardi.  
Kampir kelib yaqinroq,  
Fonusini ko'tardi.

– Hoy, senmi bu, yer yutkur,  
Imoningdan kechdingmi?  
Aljiraysan, yo to'yda  
Aroq-paroq ichdingmi?

Alqissa shu: ot yo'lni  
Uy tomon burgan ekan.  
Chol-chi, o'z kampiridan  
Joy so'rab turgan ekan.

197

### MUALLIMLARGA

Nechog' baxtiyorman, ta'zimda shu tob  
Sizning sha'ningizga bitmoqdaman bayt.  
Ne odam bo'lardim, qo'limda kitob,  
Biror harf tanimay tursaydim loqayd.  
Siz-ku «Alifbo»dan «Qomus»gacha to  
Bari-barisini tanitgan ustoz.  
Ilk bor siz ko'satgan duraxshon Zuhro  
Bukun she'rim ichra tashbihdir mumtoz.  
Siz mo'jaz yurakda yoqolgan yog'du  
Oqibat quyoshdek socha olur nur.  
Buyuklar haqqiga qasamyod gap bu:  
Sizdan boshlanadi asli Tafakkur.  
Olamba ko'p erur muborak onlar,  
Tabarruk zotlar ham garchand ko'p erur.  
Sizgadir ilk rahmat, aziz insonlar,  
Munis muallimlar, Sizga tashakkur.

1974

## DENGIZGA

Yo'lim boshladi to, kezdim dala-tog,  
Kezdim ne yurtlarni – chiroyi tengsiz.  
Nasib etgan ekan, sen bilan bu chog'  
Ilk bora ro'baro' keldim, ey dengiz.  
Sahroyi o'zbekman, toleim kulib,  
Muqimman, o'z yurtim bilan hayotman,  
Va lekin dunyoda shamolday yelib,  
Dengizday keng qalbni axtargan zotman.  
Qalbim ochay deyman senga ushbu choq,  
Lekin tinglarmiding, bahri beomon.  
Menman bu – qoshingda zarra bir ushoq,  
Sen – ko'kka sha'shaa tashlagan ummon.  
Neni anglar eding, sen-ku bir xilqat,  
Milliard tuyg'ulardan qotgan sharora.  
Senga dil ochmoq ham fol ko'rmoq faqat,  
Inson o'z qalbini anglasa zora.  
U sohir hislardan kechdi beomon,  
Afsungar tuyg'ular bo'lganlar g'oyib.  
Beshafqat tafakkur asri bu zamon,  
G'arib deymi uni va yo g'aroyib  
Uning poyidadir zamin-ziroat,  
Uning poyidadir hattoki samo.  
Qayda she'r? Qayda sir? Qayda sinoat?  
Qayda Majnun uchun dashti Karbalo?  
Dengiz, tanib olgin uni bir karra,  
Hazrati insondir – o'zi qo'ygan ot.  
Dengiz, she'r emassan endi sen zarra,  
Sen – po'lat zanjirlar zabtidagi zot.  
Ha, buyuk shoirlar qadami o'chgan,  
Hech kim mavjlariningdan o'qimas tuyg'u.  
Xitobmas to'lqinlar bag'riga tushgan,  
Qaysi bir baliqchi tashlagan to'r-ku.



Farzandman shu buyuk asrimga beshak,  
Men ham uning uchun dilni o'rtarman.  
Oh, lekin ko'ksimda yongan shu yurak  
Bir kun tosh qotmasa deya qo'rqarman.  
Olis ufqlarda yongan bu mayoq,  
Afsus, men uchun ham xayolmas aslo,  
Bo'ronlar qalbimga solmagay titroq,  
Yo'qdir men uchun ham sehr ila ro'yo.  
To'plar gumburlashi, vahshat sadosi,  
Qutqularga to'lgan ushbu kun zamon.  
Tashlandiq ushoqning bo'lib gadosi  
To'p-to'p chag'alaylar oh chekar nolon.  
Yulduzlar yonadi, oftob charaqlar,  
Kukunga aylanar vujud ham, ammo  
Yaralgan ekanki Inson bir vaqtlar,  
Nahot tuyg'udan u bo'lgay mosuvo?!!  
Sarson, sohillarda tentirab yana  
O'yga botarmikan beruh o'shiqlar?  
Dengizlar ufqiga boqib mardona  
Kuylarmikan hech kim o'tli qo'shiqlar?  
Moviylalarda o'zni unutib,  
Shabnam ichra kezsa mallarang toychoq,  
Fazogir Mirrixning mehridan kechib,  
Boqarmikan unga entikib, mushtoq?  
Ulug' ilohasin – tilsiz jamolin  
Unutib qo'ymasmi bir kun odamzod?  
Buyuk nasibasin – tengsiz xayolin  
Shu buyuk tafakkur etmasmi barbod?  
Ilhoming dilimda, xayr, ey dengiz,  
Garchand visolingdan aslo qonmasman.  
Lekin yoshligim ham o'tar-ku, esiz,  
Bir vaqt yonganimday balki yonmasman.

Balki sayr etgali mavjlarin bo'ylab,  
Tag'in qaytajakman, ey oshno ummon.  
Sen-chi, kuylayvergin hamisha guvlab,  
Insonlar qalbiga solib g'alayon.

## NAY

Yashnardi u adirda durkun,  
Epkinlarga ochgancha quchoq.  
Keldilar-u odamlar bir kun,  
Tanasiga sanchdilar pichoq.

Ayirdilar avval ko'zidan,  
So'ng bag'rini oldilar o'yib:  
Yetmaganday bu ham, bo'g'zidan  
Pufladilar lablarin qo'yib.

Ko'rmagandi bunchalar xo'rlik  
Hatto ayoz tilganda yuzin.  
Alamiga chidolmay sho'rlik,  
Nola tortib yubordi uzun.

Odamlar-chi, to'plandi shu on  
Faryodiga qilolmay toqat.  
Bir qamishni yig'latib chunon,  
So'ng o'zlari qildilar rohat.

1966



## IKAR

(Talabalarga)

Fazoga ilk bora qanot qoqqanni  
Ikar deb atamish xayolan inson.  
O'zini beayov o'tda yoqqanni  
Unutmay yuradi abadiy jahon.

Ikar bitta emas, yo'q, bitta emas,  
Sanog'i yulduzlar misoli katta.  
Kimki ilk savobga iz ochdimi, bas,  
Shu yilning Ikari bo'lgay, albatta.

Yarog'im yo'q, deya ilk bora qo'lin  
Salomga cho'zgan ham Ikar atalgay.  
Tark etib g'ordagi asriy manzilin,  
Ilk chayla tuzgan ham Ikar atalgay.

Ikardir Prometey nomini olib,  
O't izlab xudolar qoshiga borgan.  
Ikardir ilk sevgi domida qolib,  
«Yallama yorim»ni kuylab yuborgan.

Odamzod boshidan o'tib ne kunlar,  
Ikarsiz qolmagan lekin hech qachon.  
Birovin jigarin cho'qib quzg'unlar,  
Birovi o'tlarda yongan beomon.

Gullar maydonida anqiydi hanuz  
Jasur Brunoning jizg'anak dudi.  
Yovqur Spartakka buraymi yo yuz,  
Yo Rab, Ikar zotin bormi hududi.



Nurga, ro'shnolikka baxsh etib o'zni  
Ne zotlar o'tmadi qadimdan qadim.  
Ne ajab, hattoki Gulsara qizni  
Ikar deb atashga aylasam jazm.

Jasorat timsoli Ikardir abad,  
Jismi gar o'tlarda ketgandir yonib.  
Muzaffar fazogir ucharkan baland,  
Zamona Ikari deymiz quvonib.

Ey, mening davronim, o'zing bosabot  
Ko'kda ham ko'kraging kerib turibsan.  
Har qadam, har zumda bitta kashfiyat,  
Besanoq Ikarlar berib turibsan.

Inson dahosiga bormi had-hudud,  
Soat chiq-chiqidek tin olmas dunyo.  
Odamzod g'or ichra qolardi mahdud,  
O'sha – bir Ikari bo'lmasa ammo.

Zamin-u zamonda o'zingsan g'olib,  
Ey, mening dilovar, olovqalb ukam,  
Sen o'zing ustozsan, sen o'zing tolib,  
Sen o'zing armonim, umidlarim ham.

Sen borsan – bu davron dasturxonida  
Oftob ham bamisli qo'r dan chiqqan non.  
Sen borsan – nur porlar yurt osmonida,  
Sen borsan – sobitdir bu qadim jahon.

Zamon qo'llaringdan tutmishdir bu kun,  
O'lmas bobolarning ruhi bo'lsin yor.  
Arslon juftgarchisi<sup>1</sup> kabi va lekin  
Obro' yuqi bilan yashama zinhor.

Haqqing bor, dilingda ajdod g'ururi,  
Ustozlar qoshida, mayli, eggin bosh.  
Unutma va lekin, ular har biri  
Ikar bo'la olgan – asriga yo'ldosh.

Faxr-u g'ururingga kelmasin malol,  
Oqmagan daryoning nomidir taqir...  
Sinmas qanot bilan – buyuklar misol  
Ikar bo'la olgin o'zing ham axir!

### SENGA

Vatanim deb seni uyg'ondir  
Hamid Olimjon

Mening ham bor do'st-u qarog'im,  
Sha'nlariga she'rlar kuyladim.  
Lekin tanho quvongan chog'im,  
Sirdoshim deb seni o'yadim.

Bedard emas umr ham aslo,  
Hasratlardan goho so'yadim.  
Shubha ichra qolganda tanho,  
G'amdoshim deb seni o'yadim.

Quholmasman men seni hargiz,  
Sen osmonsan, men-chi, zarra tan.  
Qiblagohim, yupanchim yolg'iz,  
Sen barhayot onamsan, Vatan ...

<sup>1</sup> Juftgarchi – sher va arslonlarning yemish topishlarida vositachiliq qiluvchi hayvon.

## TALPINAMIZ MANZILLAR SARI

Olis dengizdanmi yo yiroq tog'dan,  
Bulutlar keldilar bilmam qay yoqdan,  
U bahor, yoz bo'yil sol ila sog'dan  
Paxtakor xalqimga daf qila qoldi.

Ha, yashar tabiat gulduros solib,  
Daryoga suv sochar tashna yer qolib,  
Garchi paxtakor el hamisha g'olib,  
Lekin ushbu safar tinchi yo'qoldi.

– Oyning u yarmida yomg'ir, qor yog'ar, –  
Qimtinib Toyloqov beradi xabar,  
Muxbir-chi, uqtirar: – Bizniki zafar,  
Dovda Bobodehqon haqqini oldi!..

Paxta deb, ha, qachon tortmadik tashvish,  
O'sha-o'sha yoz bu, o'sha-o'sha qish,  
Bobolardan meros – bitmagan bu ish,  
O'zbekning qay mahal bilagi toldi.

Yana zahmat chekar elda yosh-qari,  
Yana talpinamiz manzillar sari,  
Donolar dunyoni demish ko'pkari,  
Boqing, O'zbekiston dadil ot soldi!

1981



## SAVOB

Avji saratonda hansirab, yonib,  
Qovrilib olovli yo'llar taftida,  
Muzdayin buloqdan suv ichgach qonib,  
Hordiq olganmisan chinor tagida?

Ruhingda safo-yu tapingda mador,  
Umidbaish qo'shiqlar kuylaganmisan?  
O'sha payt o'sha on hech qursa bir bor  
Chinorni kim ekkan – o'ylaganmisan?

Ro'baro' kelding sen toshqin daryoga,  
Qolding sohil uzra chorasisz, giryon,  
Lekin yo'liqqanday ajib ro'yoga,  
Qarshingda bir ko'prik bo'ldi namoyon.

Bamisli uzala tushgan xor vujud,  
Ko'targay u turfa insonlar korin.  
O'tding sen daryodan salomat va but,  
Lekin o'yladingmi ko'prik me'morin?

O'rmonlar bag'rida sayr etgan sayyoh,  
Changalzor qo'ynida sargardon ovchi,  
Mo'jaz boshpanani ko'rdingmi nogoh,  
Uni qoldirmishdir qay bir yo'lovchi.

Qoldirmishi u senga qaro kun uchun,  
Bir chimdim tuz bilan bir juft chaqmoq tosh.  
O'ylab ko'rganmisan, bu himmat nechun,  
O'ylab ko'rganmisan, kimir u g'amdosh?



Ha, inson umrining kechmishi ajab,  
 Goh to'ng'ar, goho u yashnar qulf urib...  
 O, balki qaysi bir fidoyi sabab,  
 Yuribsan sen hayot nash'asin surib.

Ayt, axir o'zing ham to borsan sobit,  
 Kimsaga nasiba uzatganmisan?  
 Ko'changdan lapanglab o'tganda tobut,  
 Sen uni to'rt qadam kuzatganmisan?

Chorasiz bir inson uchragan damda,  
 Unsiq so'rog'iga qildingmi javob?  
 Ayt-chi, bilarmisan, yorug' olamda  
 Bularning barchasi atalgay savob.

Yo'q, yo'q, o'zga erur bid'at va karam,  
 Himmat-u saxovat tiriklarga xos.  
 Bobolar beta'ma qurgan dunyo ham,  
 Asli savob uchun qolgan bir meros.

Kimdir tuzar uni, kimdir buzadi,  
 Kimdir borini ham qiladi barbod.  
 Kimdir ta'ma bilan dunyo kezadi,  
 Kimdir o'ksuk dilni etadi obod.

Savob deb ingraydi dunyomiz behol,  
 Zordir u najotbaxsh hislar sehriga.  
 Janglarda toliqqan majruh zot misol,  
 Suyanib yashar u inson mehriga.

To hayot ekanmiz savobga zormiz,  
 Yilt etgan shu'ladan dillar fayziyob.  
 Goh g'amgin, goh esa umidga yormiz,  
 Yo'qolmasa deymiz dunyodan savob.

Axir uning bilan gullagay ochun,  
Axir uning bilan umrlar shoyon.  
Faqat savob borki, jahon bus-butun,  
Faqat savob borki, azizdir Inson!

## IZHOR

Qancha diyorlarda sayr etib yurdim,  
Qancha manzillarda tuzdim oshyon.  
Va buyuk hikmatga axir yuz burdim,  
Siylangan joyida azizdir inson.

Yurtim, senda ekan nasibam tugal,  
Sen o'zing maskanim, sen o'zing shonim.  
Sen onam, sen singlim, yorimsan azal,  
Ey, jonim, jahonim – O'zbekistonim.

Ista, qismatimga o'zing ber barham,  
Ista, yaxshi kunda nomim qilgil yod.  
Mensiz ham mukammal ekan bu olam,  
Mensiz ham baxtga yor ekan odamzod.

Yurtim, faqat sening qo'lingdan tutib,  
Bolangday ergashib keta olsam, bas.  
Sen piri komilsan, men senga muhib,  
Seni tanimagan meni ham bilmas.

1978



## BOBUR

Men-ku oddiy odam,  
Shundoq bo'lsa ham,  
Shukr, bas, degancha g'animlarim bor.  
Shart emas ularga ta'rif chinakam,  
Biri jununsifat, birovi hushyor.

Biroviga yoqmas jindek jur'atim,  
Biroviga yoqmas men yurgan yo'lak.  
Nogoh biror joyda chiqsa suvratim,  
Biri uxbay olmay qiyalsa kerak.

Biz shunday o'tamiz,  
Ya'ni kun ko'rib...  
Maydagina kuchsiz, maydagina zo'r.  
Hayotning mana shu burjidan turib,  
Men Sizni o'yladim, hazrati Bobur.

Siz – zabit, dastini cho'zgan dunyoga,  
Siz – shoir, mangu bir alanga yoqqan.  
Nainki bandalar, Sizning siymoga  
Ne-ne sultanatlar kek bilan boqqan.

Bahodirlilik ichra yor Sizga Humoy,  
Siz ulug' zotlarning izin bosgan er.  
Nazmiy sajdagohda Sizga, hoynahoy,  
Imomlikka o'tgay faqat Alisher.

Ha, yolg'iz she'r qoldi, boshqasi abas,  
Yetti iqlim aro doston naqlingiz.  
Ne baxt, parchin bo'lib toj degan qafas,  
Bizga yetib keldi olmos aqlingiz.

*Cai'lantma*



Ayting, ne topdingiz Siz kezib dunyo,  
Hanuz boqisharlar sho'rishga to'lib.  
Shoirsiz, yaxshisi, qolingiz, Mirzo,  
Mushfiq yurtingizda bir shoir bo'lib.

1983

### ONA DEGAN NOM...

Deydilar, qahrli bahodirlar ham  
Janglarda jon berar chog'i mardona,  
Behad azoblarga chidab so'nggi dam,  
Bitta so'z demishlar shivirlab: Ona.  
Ulug' bir donishmand olamni sharhlab,  
Axiyri tanibdi tuqqan elini.  
Zabon baxsh etganga ehtirom saqlab,  
Ona, deb atabdi ilk bor tilini.  
Dunyo shoirlari Vatan sha'niga  
Sifat axtarmishlar qator va qator,  
Nihoyat, kelmishlar bitta ma'niga:  
Ona Vatan deya bitmishlar ash'or.  
Bisyor bo'lsa agar bol ham beqadr,  
Takror aytilganda rangsizdir kalom.  
Bu yorug' olamda Vatan bittadir,  
Bittadir dunyoda Ona degan nom!

1986

## FURQAT NIDOSI

Men Vatandan ketmaganman,  
Ayri tushganman xolos.  
Ajragandek suv kecharda  
Bir nafas tandin libos.  
Yurt u yonda, men bu yonda,  
O'rtada hijron seli  
Anga kiprik tashlamakka  
Baytlarim bo'lди asos.  
O'ksib-o'ksib yig'ladim men,  
Misli til bilmas go'dak,  
Onaizor ko'kragidan  
Ayrilib qolgan bexos.  
Men Vatanda Xolmuhammad  
O'g'li Zokirjon edim,  
Furqatiy deb nom qozondim,  
Bunga hijron iqtibos.  
So'nmagan ishq, o'lмаган qalb,  
Bir uyum tuproq bo'lib,  
Sarzamindan bosh ko'tardi,  
Ushbuga qabrim qiyos.  
Kim Vatan deb yona-yona  
Kul bo'lib bitmish magar,  
O't-olovni mendan olsin,  
O't-olov mendan meros.  
Shoiringni yod etarda, o'zbegim,  
Sendan o'tinch:  
Bir-biringga qil muruvvat,  
Bir-biringga bag'ringga bos!

Сайнавиа

1987

## OQAR DARYO

Ming yillar qa'ridan kelar karvoning,  
Chorlar ushalmagan orzu-armonинг.  
Jahonda yagona O'zbekistonsan,  
Ma'rifat, iste'dod bo'lg'ay sarboning.

Oqar daryolaring hayqirib oqsin,  
O'chgan mash'allarni mardlaring yoqsin.  
Do'stga do'st, bag'ri keng yashnagan diyor,  
Senga ham to abad tangri bo'lsin yor!

Uyg'onish yellari esmoqda takror,  
Tabarruk ajdodlar ruhi senga yor,  
Ulug' daholari paydo bo'lgan chog'  
Olamni o'ziga qaratgan diyor!

Oqar daryolaring hayqirib oqsin,  
O'chgan mash'allarni mardlaring yoqsin.  
Do'stga do'st, bag'ri keng yashnagan diyor,  
Senga ham to abad tangri bo'lsin yor!

Bu zamin kengga keng, torlargadir tor,  
Ko'klarga uchgudek qanotlaring bor.  
Inon o'z kuchingga, jon O'zbekiston!  
Parvozing hur bo'lg'ay, erking barqaror.

Oqar daryolaring hayqirib oqsin,  
O'chgan mash'allarni mardlaring yoqsin.  
Do'stga do'st, bag'ri keng yashnagan diyor,  
Senga ham to abad tangri bo'lsin yor!

1991-yil, yanvar –  
1992-yil, dekabr



\*\*\*

*Umid bilan suqilgan tayoq,  
Bir kun berar meva-yu yaproq.  
Gyote*

Uchqur xayol sohibi yigit  
Yashar edi xilvat qishloqda.  
Uni bir kun yetaklab umid:  
«Xayr, – dedi ona dargohga.  
– Olim bo'lib qaytay, qishlog'im...  
Kechir, qolib ketsam agarda».  
Uni yosh va bo'ronli qalbi  
Olib ketdi olis shaharga.

Odamlar-chi, ba'zi odamlar  
Qishloq aro tarqatdilar gap:  
«Hoy, falonchi, eshitdingmi, a,  
Huv falonchi daydi bo'lmish zab.  
Tagi past-da, qurt bor boshida,  
Tortdi falon qarindoshiga...»

Yillar o'tdi... Barg yozdi axir  
Umid bilan suqilgan tayoq.  
Sharaf senga, sabot va aql,  
Sharaf senga, mehnat va idrok!  
Olim bo'lib qaytdi u, balli,  
Cho'llariga suv chiqargali...

Odamlar-chi, endi odamlar  
Bir-biridan so'rар suyunchi:  
«Hoy, birodar, eshitdingmi, a,  
Olim bo'lmish o'sha falonchi.  
Yoshlikda ham oqil edi, ha,  
Tortgan edi bizga, ha, bizga...»

Саиланма

1964



## TEMIR ODAM

Bir haykal turibdi,  
U – Robot emish,  
Temirdan yasalgan odam timsoli.  
Ilmda eng so'nggi kashfiyat emish,  
Aqli zot emish, qusurdan xoli.  
Shaxmat ham o'ynarmish,  
Yer ham qazarmish.  
Rosmana yuvarmish yuz-u qo'lini.  
Hadis-u hisobdan adashmas emish,  
Hattoki sanarmish Somon yo'lini.  
Yonida xaloyiq hayratda turar:  
– Qarangiz, naqadar aqli, mumtoz!  
Xullaski, olamda kashfiyat derlar,  
Kashfiyat emas bu, kechiring, ustoz.  
Tilsimni bilmayman, ammo anchayin  
Odatim tark etib, ko'krak keraman!  
Men sizga temirning xuddi shundayin  
Ajib bir nusxasin topib beraman.  
U ham ishlay bilar, uning qoshida  
Sizning temiringiz ojiz bir buyum.  
U ham sanay bilar, uning boshida  
Aljabr usuli uyum va uyum.  
Balki u donodir beqiyos, yakka,  
Balki yo'q, uning-chun biror muammo;  
Balki u hech qanday temir-tersakka  
A'lo vujudini egmaydi, ammo,  
Ustoz, qalbi yo'qdir uning ham, hayhot,  
Na nafrat, na ishqni tanlaydi u ham.  
Uning ham ko'zida chaqnamas hayot,  
Munis boqishlarni anglamas u ham.



U ham to‘lg‘anolmas,  
ingramas,  
kulmas,  
Yig‘lagan go‘dakni yupatolmas ul.  
U ham yulduzlarning hidini bilmas,  
Bag‘rini tirnamas so‘layotgan gul.  
Kimsaning mehridan, balki, o, balki  
Sizning temiringiz bo‘lar minnatdor.  
Aziz do‘sit, mehrni bilmas bu hali,  
Do‘sit kutib yo‘llarga chiqmas intizor.  
Dunyo-yu odamlar taqdiri zarra  
Tashvishga solmagay, yo‘q zo‘r-u zori.  
Tashvishga soladi na qo‘shiq va na  
Mening yuragimda nimalar bori.  
Balki temirlar ham yig‘laydi chindan,  
Bu-chi, yig‘lay olmas, aylangan toshga!  
Kimdir u?  
Kimdir u? Balki u menman?!  
Balki u sizdirsiz?  
Balki u boshqa...  
Hayotning poyonsiz ummoni ichra  
Bor shunday g‘ariblar – temirlar hissiz.  
Va lekin o‘zlarin temirmas sira,  
Muhtaram inson deb atarlar, essiz...  
Shundaylar bo‘lmasa, azaldan tuproq.  
Yashnardi tag‘in ham go‘zal-u mumtoz.  
Temir Odam yasab yurguncha, ko‘proq  
«Jonli temir»larni o‘ylangiz, ustoz.

1965



## UYQU

Odamlar uxlaydi o'n yil, o'n besh yil<sup>2</sup>,  
 Sezmasdan, sevmasdan, hissiz va mudroq  
 Ba'zida, ochiq gap, o'ttansa ko'ngil  
 Uxlagim keladi mening ham uzoq.  
 Mayliga, do'stlarim unutsin sekin,  
 Umid ham uzsinlar alvido aytta.  
 Mayliga, olis yil uxlayin, lekin  
 Eng qutlug' saharda ko'z ochsam qayta,  
 Balki yer yuzida qolmas edi g'am,  
 Bundan ham yorug'roq bo'lardi dunyo.  
 Faqat tabassumda yashnardi olam,  
 Serjild kitoblarda yozganday go'yo.  
 Yomon tush ko'rmasdik saharlar qalqib,  
 Bosh egib qaytmasdik uyimizga kech.  
 Dunyoda yovuzlar qolmasdi balki,  
 Razillar, pastkashlar bo'lmas edi hech.  
 Balki tinchlanardi notinch asrimiz –  
 Ko'ksidan qon silqqan yarador ohu.  
 Uning dardlarini etyapsizmi his,  
 Qanday asr o'zi, birodarlar, bu?!  
 Urush-u falokat, nizo-yu ta'qib  
 Tinmaydi, tinmaydi, tinmaydi sira.  
 Qani, kim shodlanar asrga boqib?  
 Qani, kim ataydi uni bokira?!

Asrim, o'sha olis oy qorasini  
 Sanab bo'lguningcha bir zum tolmading.  
 Biroq odamzodning dil yarasini  
 Sanab yetolmading, yo'q, yetolmading.  
 Asrim, samolarda yoqolding chiroq,  
 Yulduz qilib otding fazoga o'zni.  
 Qo'zg'ata olmading o'rnidan biroq  
 Askar yelkasida turgan yulduzni.

<sup>2</sup> Letargiya uyqusi nazarda tutiladi.

1965

Asrim, izga solding ummonlar kuchin,  
 Yaratmak istading so'nmas bir chiroj,  
 Biroq gulzoringni toptamoq uchun  
 Qaydadir razilga berib qo'yding joy.  
 Mitti farzand bo'lib, bir dilband bo'lib,  
 Asrim, seni baxtda ko'rmoq istayman.  
 Va lekin ba'zida uyquga cho'mib,  
 Sendan ko'zlarimni yummoq istayman.  
 Ammo bormi imkon bunday uyquga,  
 Kurashga yaralgan jafokash inson,  
 Har qanday kurash ham hayotdir unga,  
 Har qanday uyqu ham – o'lim har qachon!

### BAHOR SHAMOLI

Bahor kelayotir,  
 Toza, musaffo.  
 Moviy kengliklarda o'ynaydi shamol.  
 Daralar qo'ynida zangor bir havo,  
 Tumanli shahr ichra yotmoqlik malol.  
 Qoyalar ko'ksida shodmon, beqayg'u,  
 Oniy umri bilan sollanar chechak.  
 Bahor bu – eng toza shabbodadir bu,  
 Bahor bu – eng toza shamoldir demak.  
 Kengliklar bag'riga uraman o'zni,  
 Ko'zimga ko'ringay dilbar diyorim.  
 Go'dak nafasidek yupatar yuzni  
 Qish bo'yи intizor kutgan bahorim.  
 Bahor-ku o'tadi shamoldek shitob,  
 Mayli, o'tajak u va o'tar bo'lzin.  
 Azizim, umringda havo bo'lzin sof,  
 Umring shamollari muattar bo'lzin.

1966

## ONAJON

(*Onam Turdi Erdona Karvon  
qizi xotirasiga*)

Necha kunki yo'q oromim,  
Kelolmayman hushimga.  
Onajonim kechalari  
Kirib chiqar tushimga.  
Qo'llarida oq yelpug'ich  
Oy nurida yaltiar.  
Onajonim imlab meni  
Qoshlariga chaqirar.  
Keltirarlar goho beshik,  
Ko'zlarida hayajon.  
Yotar payting bo'ldi-ku der,  
Kela qol, der, bolajon.  
Qaylargadir yuguraman,  
Fig'onimdan chiqar dud.  
Yig'lama, deb qo'llarimga  
Tutqazarlar so'ng tobut.  
Tongda ruhsiz ko'z ochaman,  
Qovurilar tanda jon.  
Onajonim, bunday qilma,  
Bunday qilma, onajon.  
Axir o'zing der eding-ku  
Silab o'ksuk boshimni:  
– Endi senga bersin umr,  
Senga bersin yoshimni.  
Afsus, o'zing erta ketding,  
Ertas ketding olamdan.  
Ukalarim bag'rim ezar,  
Ajradik deb onamdan.



Bevaqt xazon bo'lmay har kim  
Yashab o'tsin dunyoda.  
Onajonim, har kim oshin  
Oshab o'tsin dunyoda.  
Garchi fano har kimsaga  
Azaliy bir qismatdir.  
Lekin, ona, tiriklik ham  
Bilsang, yarim hikmatdir.  
Tushlarimda, mayli, boshim  
Silab turgin, onajon.  
Qolganlarga endi umr  
Tilab turgin, onajon.

II

U kun chetda oh chekardim  
G'ussalarning dastidan.  
Sen otamga pul beribsan  
Yostig'ingning ostidan.  
Aytibsanki, onasizlik  
Kelmasin hech o'yiga.  
Sarf qilingiz, menga emas,  
Abdullaning to'yiga.  
O, o'g'lingga sen shafqatni  
Bilarding-ku, onajon.  
Bundan ko'ra bag'rim o'ysang  
Bo'lardi-ku, onajon.  
Zarragina rahm etgali  
Sabring menga yo'qmidi?  
Onajonim, bundan o'zga  
Jabring menga yo'qmidi?  
Yo'qmidi hech o'zga gaping,  
Nola qilib so'ylasang.



Nahot, axir so'nggi dam ham  
Farzandingni o'ylasang.  
Axir orzu qochib ketmas,  
Bitkazar-ku tiriklar.  
Onajonim, bir kunini  
O'tkazar-ku tiriklar.  
Unutilar g'ussalar ham,  
Orzular ham cho'zar bo'y.  
Onajonim, balki bir kun  
Aytganingday bo'lar to'y.  
Balki sening qabring uzra  
Ko'karganda gul, chechak,  
Ostonamga qadam qo'yar  
Sen istagan kelinchak.  
Kimdir uning yo'llariga  
Balki gul ham sochadi.  
Balki munis opajonim  
Kel, deb, quchoq ochadi.  
Balki do'stlar davrasida  
Kamim bo'lmas hech qachon.  
Lekin seni o'sha damda  
Qaydan topay, onajon.

## II

Esimdadir, titrar edim  
G'amgin, bolish pastida.  
Kitobimni ko'rdim nogoh  
Boshginangning ostida.  
Toshday qotdim o'shal oni  
Bor toqatdan ayrilib.  
— Shoir o'g'lim, — deding menga  
Sekingina qayrilib.



Onajonim, so'ng bor menga  
Nafas qilding u zamon.  
Shoir bo'lgin, deya balki  
Havas qilding u zamon.  
Onajonim, balki men ham  
Bir kun shavqqa to'larman.  
Balki men ham aytganingday  
Bir kun shoir bo'larman.  
Kuylay desam hurmatingni  
Ushbu kunda tilim lol.  
Balki faqat shu sababli  
Shoir bo'lsam ehtimol.  
Balki sarson-arosatda  
Qolib ketmas bu tanim,  
Kamolimni ko'rар balkim  
Yurtim, ona Vatanim.  
Payti kelib to'lar bir kun  
Paymona ham beomon.  
Kuzatarlar meni ham so'ng  
Senga tomon, sen tomon.  
Balki u kun boshim uzra  
Do'stlar bosh ham egadir.  
O'sha damgi iqbolim ham,  
Onajonim, sengadir.  
Dilda neki jur'atim bor,  
Dilda neki hayajon,  
Bari, bari senga bo'lsin,  
Senga bo'lsin, onajon.  
Senga bo'lsin bor hayotim,  
Nomim, shonim bir yo'la.  
Xotiringga ushbu she'rin  
Yozdi o'g'ling Abdulla.

## ALVIDO, USTOZ

(*G'afur G'ulom xotirasiga*)

«Zo'r karvon yo'lida yetim bo'tadek  
Intizor ko'zlarda halqa-halqa yosh...»  
Sarbonim, qo'lingdan ketdimikan erk,  
Sarbonim, ne uchun ko'tarmaysan bosh.

So'qir, yovuz o'lim, ming dod dastingdan,  
Zulmatday kirdingmi she'r maydoniga.  
Ajal, sen nayzangni sanchdingmi chindan  
O'zbek she'riyatni pahlavoniga.

Olis fazolarga ketgan ham qaytar,  
Botguvchi quyosh ham chiqar bilmay had.  
Nahot ona xalqim alvido aytar  
Bugun G'afur G'ulom boshida abad?

Ilk bora jigarim silqidi balkim,  
Lol qotgan tilimga kelmadi kalom.  
Yig'la, onajonim, ey ona xalqim,  
Bugun yo'q qoshingda farzandi G'ulom.

Dardli musiqalar, ingrangiz bir-bir,  
O'zing ham yig'la, ey, dilda qotgan g'am.  
Yorug' bu olamda bormikan, axir  
Shoir vafotidan ortiqroq motam!

Zor yig'lab navosiz qolmagay dunyo,  
O'zi chora topmay yig'lagay alam.  
Shogirdlar qo'lidan tushmagay aslo  
Sening qo'llaringdan tushgan shu qalam.

1966

## **PAHLAVON MAHMUD QABRI QOSHIDA**

Madorsiz qo'limga qalam olganda,  
 Yo uzoq yo'llarda horib-tolganda,  
 Bir nomard qoshida ojiz qolganda,  
 Pahlavon Mahmuddan so'radim madad.

Yulduzlar misoli kulganda ruhim,  
 Bo'ronli hislarga to'lganda ruhim,  
 Ba'zan she'r ustida so'lganda ruhim,  
 Pahlavon Mahmuddan so'radim madad.

Kuyladim, fazoga naqlim yetmadi,  
 O'yladim, dunyoga aqlim yetmadi,  
 Qay ishga qo'l urdim, shahdim yetmadi,  
 Pahlavon Mahmuddan so'radim madad.

Men uchun xilxona bo'lganda olam,  
 Gumbazlar ostidan chiqdi bir alam:  
 – Hayotsan, bunchalar faryod aylama,  
 Men o'zim madadga zorman-ku, bolam.

1967

\* \* \*

Bolalik yillarim eslayman oz-oz,  
 Bosiq uyqu ichra yotganda olam.  
 Tonglar qulog'imga kelardi ovoz:  
 «G'aflatda yotmagil, erkatoj bolam».«  
 U jajji bahorning sho'x sasi edi,  
 U munis onamning nafasi edi.

Yillar o'tdi, bir oz ulg'aydik bu kun,  
 Vatan xizmatiga bir qadar dastyor.  
 Olam tashvishidan yurakda to'lqin,  
 Vatan qudratidan qalbda g'urur bor.  
 Endi sen chorlasang, toki tanda jon,  
 Labbay deyajakman, Vatan – onajon

Сайланма

1972



## KENGLIK NUQTASI

Hisor tog'larining naq etagida  
Makon bor xushhavo, sarbaland, yuksak.  
Ajib bir osmon bu, osmon tagida,  
Yulduzlar qo'l cho'zsang shundoq yetgudek.  
Ona tabiatning xush san'ati bu,  
Inson va yulduzlar sultanati bu.

Bu yerdan o'tibdi yerning belbog'i,  
Beqasam to'n demak bu rangin diyor.  
Falakda yulduzlar chaqnagan chog'i  
Nishondor o'zbekning surati tayyor.  
Ulug'bek nomida zo'r koshona bu,  
Dunyoda beshdan bir rasadxona bu.

Bu yerga termulib parishon dunyo  
To'g'rilab oladi qo'lida soatin.  
Ne ajab, payt kelib aytolsak hatto  
Jumlai jahonning xush saodatin.  
Shundoq qutlug' joy bu, qutlug' makon bu,  
Ne qutlug', jonajon O'zbekiston bu.

Atrofda vodiylar tovlanar hal-hal,  
Ming yillik chinorlar ko'kka boqqan tek.  
Bu yerda, vo ajab, yuz yillar avval  
Dunyoga kelibdi sulton Ulug'bek.  
Ajib tasodif yo shahri Humoy bu,  
Hoynahoy, dahosi tunganmas joy bu.

Oqshom tushmasidan bunda besabr  
O'nlab ko'z termular osmon-falakka.  
Bu Zuhal, mana bu Dubbi Akbardir,  
Zuhraoy piqirlar bir chetda yakka.  
Yulduzlar vasli bu, vasli jahon bu,  
Oshiq munajjiimga ayshi nishon bu.

Tong otib chiqar-ku ishboshi oftob,  
Qoshida bosh egib qolma tag'in jim.  
Zamon shiddatini qilolmay hisob  
Yer chizib turibdi yosh bir munajjim.  
Azizim, g'am chekma, vahm-u gumon bu,  
Oxir tizginingga kelgay zamon bu.

Har zumda dunyoning burchaklariga  
Xabarlar jo'naydi qator va qator.  
Xohlasang, uchaver Marsdan nariga,  
Xohlasang, falakning u burchiga bor.  
Qo'lingda tap-tayyor haddi hisob bu,  
Haddi hisob bergen shahri Kitob bu.

Qutlug joy ko'p erur ushbu dunyoda,  
Yulduzni ko'zlagan lochin ham talay.  
Har nechuk shu soat, shu soniyada,  
Ona yurt, men seni sozimga solay.  
Na maqtov, na olqish, na puch zanah bu,  
Ona yurt qalbimga solgan farah bu.

Kezdim bu yerlarda tanho shodumon,  
Yulduzlarga yaqin, ko'zlardan yiroq.  
Qalqib turgan bilan teppamda osmon,  
Anglab yetarmidim ma'nosin biroq.  
Har nechuk bilganim, yulduzfishon bu,  
Uyg'oq Vatanimdan bitta nishon bu.

Bor bo'l, tafakkurga yor bo'lgan diyor,  
Bor bo'l, yulduzli tun, oqshomlar mayin.  
Bitta munajjiming misoli bedor,  
Ona yurt, men senga maftun o'tayin.  
Balki shoirlik ham yaxshi otdir bu,  
Ulug'bek yurtidan xotirotdir bu.

### O'RMON

Yalang'och, sarg'aygan, kimsasiz o'rmon,  
Boshingda charx urar kutzgi dovullar.  
Sening yaproqlaring esa bearmon  
Bahor qo'shig'ini aytib shovullar.

Archazor ortidan sayrar bo'g'iq qush,  
Ufqlar so'ngida qora bir ro'yo.  
Uzoq-uzoqlarda g'amgin va behush  
Cho'zilib yotibdi ulkan bir daryo.

O'rmon qo'ynidadir sehr ila jodu,  
Bundadir xayolning sokin onlari.  
Naqadar suluvsiz, naqadar inju,  
Ey, siz, shimol yurtin cho'ng o'rmonlari.

Sening quchog'ingda oqshomlar mayin –  
Tuydim tuyg'ularning soz nash'asini,  
Za'faron zulfiingga taqib ketayin  
Olis cho'llarimning binafshasini.



## CHORLASH

Do'sti g'arib, kel, qo'lingni tut,  
Yuragingda yoqay alanga.  
Kel, bir zumga dunyoni unut,  
Ko'tarayin seni balandga.  
Pastda qolsin nobakor xilqat,  
Pastda qolsin tanbal bulutlar.  
Yuragingda chaqnasin faqat  
Yorug' xayol, samoviy o'tlar.  
Yuksaklarda charx urib aylan,  
Ruhing mangu tursin yorishib,  
O'lganda ham vujuding bilan  
Ketmagaysan yerga qorishib.

1971

Саиланма

\* \* \*

Bahor kunlarida kuzning havosi,  
Tanimni junjitar oqshomgi shamol.  
Nega muncha g'amgin nayning navosi,  
Nega qalbim to'la o'kinch va malol?  
Barglar orasiga tinmasdan sira  
Oshno yulduzlardan to'kiladi nur.  
Bilmayman, qiy Naydi qaysi xotira,  
Titroq yulduz kabi muzlagan shuur.  
Mag'lub bahodirning nayzasi misol  
Ma'yus egiladi terak uchlari,  
Barglar soyasida o'ynaydi behol  
Uyqudag'i qizning bedor tushlari.  
Atrofimda yotar g'arib bir viqor,  
Bilmam, nega o'chdi qalbim safosi.  
Nima ham qillardim, na ilojim bor,  
Bahor kunlarida kuzning havosi.

1967



## NIYAT

Umrin kitobidan bir varaq o'tdi,  
Bir sahfa shodlig-u bir sahfa zahmat.  
Kimdir do'stim deya qo'lini tutdi,  
Kimningdir dastida sangi malomat.

Hayot degarti shu, qalbning tubida  
Qolgusi shodlik ham, qayg'u ham qator.  
Va lekin umrimni avval-so'ngida  
Vatansiz tasavvur etmog'im dushvor.

Sokin-u ulug'vor bong urar soat,  
O'ylarim charog'in yana yoqurman.  
Yangi yil daricha qoqqan bu fursat  
O'ljam kamoliga xushnud boqurman.

Bormi undan bo'lak menga hech shodlik,  
Bormi undan o'zga tole va a'mol?  
Orzum ne, ne baxtga bo'loldim molik?  
Undan ayri baxtni etdimmi xayol?

Dunyo bepoyondir, turfadir Inson,  
Yulduzlar misoli beedad qismat.  
Lekin baxtga oshyon bo'lsin bu jahon,  
Insonga osoyish yor bo'lsin faqat.

Soatning intiho bongi ham tindi,  
Qoldi yana bir yil orqada ko'rkam.  
Qani, qo'llaringni uzatgil endi,  
Sevikli diyorim, navqiron o'ljam!

## **GENERAL**

Muzaffar zotlarga motam nojoiz,  
Ularning haqqidir faqat iftixor.  
Biz mag'rur bosh egsak o'shalar bois,  
Ularga loyiqdir eng oliv ash'or.

Jasur najotkorlar saf – qatorida,  
O'zbek yigitining nomi ham kushod.  
Tinchlik ayyomining bu nahorida  
Sobir og'amizni etmoqdamiz yod.

Vatan degan chog'da oddiy oshiyon,  
O'lan to'shagini anglaganlar mo'l.  
Madad so'raganda chorasiz jahon,  
Siz Toshkent bag'ridan uzatgansiz qo'l.

Qaysi bir mamlakat, qaysi sarhadda  
Najotkor do'stlarni zor kutgan tuproq.  
Murg'ak xayolimda shundoq holatda  
Tasavvur etoldim men Sizni ko'proq.

Bani odam uchun najot axtarib,  
Jon bergen shahidlar ruhiga qasam,  
Odamzod yalovday yurgay ko'tarib  
O'zbekning shu qatra toza qonin ham.

Bilmadim u soat, u so'nggi fursat  
Nelar kechgan ekan Sizning xayoldan.  
Balki, Ona Diyor ko'kida qat-qat  
Varraklar ko'rgansiz o'zg'ir shamoldan.

Balki, so'nggi dam ham umidga to'liq,  
Yorug' bu kunlarni etgansiz xayol.  
Mening beshigimga otilgan ul o'q  
Sizning umringizni uzgan ehtimol.

Buyuk Ajdod bermish bus-butun g'urur  
Va qiyiq ko'zlarda meros jasorat.  
Jasur saflar aro ot surib mag'rur,  
Eng g'addor yovlarni etgansiz g'orat.

Sizdek farzandlarga sharafdir pesha,  
Sizga mangulikning xush taronasi.  
Sizdek o'g'lolnarni yodlar hamisha  
Munis O'zbekiston – mardlar onasi.

197 ■

### KUZ MANZARALARI

Yana dalalarga boshlaydi havas,  
Bog'larda xazonlar yonadi lov-lov.  
Do'stlarim, bu kuzning barglari emas,  
Mening yuragimdan to'kilgan olov.

Shoxlarda mezonlar yaltirar xira,  
Poyida shivirlar mening kuylarim.  
Do'stlarim, bular ham mezonmas sira,  
Bu mening chuvalgan, so'ngsiz o'ylarim.

Quyosh ham falakda bamisli ro'yo,  
U endi yondirmas, yaltirar faqat.  
Do'star, u ham endi quyoshmas aslo,  
U olis yoshlikda qolgan muhabbat.

1967 ■

## BAHOR SENIKIDIR

(Qizim Yulduzga)

Bahor senikidir,  
Yugur entikib,  
Yugur adirlarning lolazoriga.  
Men esa quvonay ko'zimni tikib,  
Tog'larning hayotbaxsh, toza qoriga.  
Bahor senikidir,  
Tolma yelishdan,  
Yugur, sochlaringga bargaklar taqib.  
Men esa quvonay qahraton qishdan  
Omon chiqa olgan ildizga boqib.

1976

Сайланма

## YANVAR

Yana dalalarning shovqini tindi,  
Yana raqqosadek tindi momiq qor.  
Yanvar oqshomlari ayvonda endi  
Xayol surmaklikni etding ixtiyor.

Bu – oyna ko'l emas, qish – bu, zamharir,  
Ko'ngil tublarida sirlı xayollar.  
Borliq ham misoli o'ychan musavvir,  
Naqsh etmish derazang uzra savollar.

Zangori bahorni yotar tush ko'rib,  
Qaydadir – ummonlar tubida quyosh.  
Momo qish oq jujun to'qir o'ltirib,  
Kelinchak zaminga yagona sirdosh.

Oppoq ro'moliga o'rab kurtagin  
Uxlaydi qish bo'yи bu zangor chiroy.  
Faqat, orom ol, deb so'ylab ertagin,  
Kezadi dalalar tepasida oy...

1978



## DIYOR

Ko'pdır bu dunyoda ellar, elatlar,  
Qadim va noqadim xalqlar, millatlar.  
Har biri o'z tili, o'z eli bilan,  
El ichra har biri o'z fe'li bilan,  
Rang-barang suratli odamlar yashar,  
Ishlashar, kuylashar hamda kurashar.  
Balki kimdir kimni uchratmas minba'd,  
Ayricha namoyon shodlik va kulfat.  
To'ylar davom etar, bola tug'ilari,  
Cho'qqi zabit etilar, kitob o'qilar.  
Chorrahalar tizg'in, bozorlar g'ujg'on,  
Ulfatlar, majlislar, yig'in, olomon...  
Har biri go'yoki o'z siri bilan,  
Aloqasi yo'qday bir-biri bilan.  
Mana shu turfa xil ellar barini,  
Ulfatni, yig'inni, yoshni, qarini  
Birlashtirib turar bir nom daf'atan,  
U ona diyordir, jonajon Vatan!  
Ko'pdır bu dunyoda kentlar, ovullar,  
Ko'chalar, shaharlar, bekatlar, yo'llar.  
Ko'mir sepilganday tuproqlar ko'rdim,  
Ne-ne vodiylar-u qumloqlar ko'rdim.  
Uzoq qutb yoqda muzlar qarsillar,  
Janub tog'larida gulxan charsillar.  
O'zicha har biri o'zga ma'vodir,  
O'zicha har biri ajib dunyodir.  
Har biri go'yoki o'z siri bilan,  
Aloqasi yo'qday bir-biri bilan.  
Ammo shu turfa xil, rangdor tuproqni,  
Kentlar va ovullar, shahr-u qishloqni  
Tutashtirib turar bir nom daf'atan,  
U ona diyordir, jonajon Vatan!

## **YOSH RASSOMLARGA**

*(Javlon Umarbekovga)*

Bamisli Boysunda boychechak gullab,  
Toshkent tomlarida yondi qizg'aldoq.  
Yo tovus patlarin yoyganday xillab,  
Namoyon bo'lningiz ayni kutgan choq.

Davrada o'rningiz, o'ting, marhabo,  
Yurtimning g'aroyib o'g'lolnari Siz.  
Qayda yurgandingiz o'ychan va shaydo,  
O'zbek san'atining imkonlari Siz.

Hozircha nomingiz bilmaydi jahon,  
Hozircha kelinni chizmoqdan siz shod.  
Bilmaysiz, yelkangiz osha shodumon,  
Kuzatib turganin Muzahhib, Behzod.

Sizga mushtoq hali turfa ohanglar,  
Ustoz Chingiz Ahmar bor bu bo'stonda.  
Bilmaysiz, siz chetdan axtargan ranglar  
Ko'milib yotganin Chag'aniyonda.

Sizni kutib turar hali ko'p ma'ni  
Dehqonning kiprigi uzra qo'ngan chang.  
Sizni kutib turar oppoq paxtaning  
Bag'rida yashirin qancha sirli rang.

Buguncha asliga o'xshasa surat,  
Zarrin ramkalarga quvnab solgaysiz.  
Yuz rangda tovlanib kelganda shuhrat,  
Suvratin chizolmay shoshib qolgaysiz.





Uzun sochingizga bir kun oq tushar,  
Sezmay ham qolarsiz umr o'tganin,  
Chizgan rasmingizga o'g'lingiz besar  
Notanish bo'yoqni chaplab ketganin.

Mayli, yursangiz ham darvishday kezib,  
Bo'yab chiqsangiz ham mayli jahonni,  
Faqat bir o'tinch bor, bergaysiz chizib,  
Onamiz suvrati – O'zbekistonni.

197■

### ALISHERNING ONASI

(*Bolalarga*)

Bilmam, qanday ayol bo'lgan  
Alisherning onasi.  
Balki uning aqliga ham  
Lol bo'lgan zamonasi.  
Balki uning ko'zlarida  
Bo'lgan og'ir bir xayol.  
Balki g'amgin bir zotdir u  
Balki sho'xchan bir ayol.  
Balki buyuk farzandiga  
Terib kelgan chechaklar.  
Balki tunlar unga bedor  
Aytib bergen ertaklar.  
Mayliga, u kim bo'lmasin,  
Yolg'iz bir so'z ma'nosi:  
Alisherning onasi u,  
Navoiyning onasi.

1968

## QO'RIQXONA

Asraymiz o'simlik xillarin tayin,  
Asraymiz hayvonlar kamyob zotini.  
Hatto atroflarin o'rab atayin,  
Qo'riqxona deymiz so'ngra otini.

Sayooq ovchilarga u yon yo'l bo'lsin,  
Jarima solamiz, qamaymiz hatto.  
To u jonzotlarni tinchiga qo'yisin,  
Qirilib bitmasin tirik dunyo to.

Munis mavjudotga mehr-u shafqat bu,  
Bu inson qalbida balqqan hamiyat.  
To yashar qaydadir bu yanglig' tuyg'u,  
Har nechuk, qirilib ketmas tabiat.

Olamda ko'p narsa kamyob bir qadar,  
Ne-ne tuyg'ular ham kamyobdir, alhol.  
Men derdim, sof qalbni uchratgan safar,  
Darhol o'rab oling atrofin, darhol.

Insof yo'qolmasin, o'rang mustahkam,  
To uni yuzsizlik etmasin xarob.  
Ezgulikni asrang, olamda u ham  
Tojdor turna kabi bo'lmasin kamyob.

Oqibatni asrang, oqibat go'yo  
Ayiqday qaydadir topmasin zavol.  
Hayoni asrangiz, kuymasin hayo  
Otashga duch kelgan polapon misol.

Сайланма

Imonni asrangiz, u doim tanho,  
Undadir mujassam inson matlabi.  
Avlodlar axtarib yurmasinlar to –  
Uni allaqanday Qor odam kabi.

Vijdonni asrangiz har nedan ortiq,  
Yagona zaminni asragansimon.  
Bobolardan qolgan noyob bu tortiq,  
Toki avlodlarga yetolsin omon.

Ezgu, latif hislar bo'lmasin tahqir,  
Bulbulni boyqushga topshirmang zinhor.  
Xudbin va dilozor kimsaning, axir,  
Og'zi qon yirtqichdan qanday farqi bor?!

To'qayga o't ketsa yongay bus-butun,  
Adolat borliqqa yolg'iz onadir.  
Dunyo ham, insonlar qalbi ham bugun  
Yovuzlikdan zada Qo'riqxonadir.

1980



## UCHINCHI ODAM

Insonlar bir-birin yursa ardoqlab,  
O'ttada vosita asli ziyoda.  
Har ikki Odamni turguvchi bog'lab –  
Uchinchi Odam bor lekin dunyoda.

Uchinchi Odam bu – o'zi bir xilqat,  
O'shadir dunyoga ilk qo'ygan qadam.  
Ikkovlon o'ljani keltirgan fursat,  
O'choqqa o't yoqqan uchinchi Odam.

Payg'ambar shaklida u sohib qutqu  
Bandaga xudoni dalolat etgan.  
Ne o'jar shohlardan elchi bo lib u  
Goho bosh keltirgan, goh boshi ketgan.

Muhabbat bobida u-ku bir mahram,  
Uningsiz visol ham yo'qdir aslida.  
Shoirning yor uchun bitgan satrin ham  
Yod olgan o'sadir – she'rxon shaklida.

Uning bir unvoni hakamdir azal,  
Shunchalar muhtaram uchinchi bu zot.  
Toki bu olamda mehr notugal,  
Men faqat o'shandan qo'rqaman, hayhot!

Axir u emasmi do'stni g'anim-u  
G'animni do'st qilib qo'yguvchi odam.  
Magar u beshafqat boshlasa g'ulu,  
Dunyoga g'avg'olar solgay chinakam.



Ro'yoni rost desa, mittini kabir,  
Janubni Sharq desa aylab imolar,  
Kufrli dunyoda oz emas, axir,  
O'shaning izmidan yurgan siymolar.

Uchinchi bu odam tirikdir toki,  
Dunyoning chayqalib turmog'i ayon.  
Serg'alva asrda bu zot hattoki  
Saltanat shaklida bo'lar namoyon.

Olamda, aslida, bordir do'st va yov!  
Orzum shul: pokiza ko'rsam vijdonni.  
Kimsaning nomidan kimsaga birov  
Sotib yubormasa, deyman, imonni.

Qo'llarim ko'ksimda, betinch, betoqat,  
Ta'zimlar qilurman senga ushbu dam.  
U - menmi, u - senmi, kim bo'lma, faqat  
Senga insof bersin, uchinchi odam!

## DORBOZ

Bulutlarga yondosh,  
Osmon ostida  
Kiprikdag'i yoshday turibdi dorboz.  
Qilichning damiday arqon ustida  
Ko'zlarini yumib yuribdi dorboz.  
Odamlar, odamlar, uni olqishlang,  
Qarang, u naqadar epchil va o'ktam.  
Biz-chi, eh... ba'zi bir ko'zi ochiqlar  
Eplab yurolmaymiz katta yo'lda ham.

1965

## ASRIMIZ ODAMI

Mening ko'z o'ngimda jonlanar tarix,  
G'amlardan to'qilgan shu ko'hna olam.  
Asrlar birma-bir o'tar va axir  
Yuksalar qarshimda eng baxtli odam.  
Yuksalar-u, shu dam chopar, urinar,  
Talpinar qaygadir bilmasdan tinim.  
Baxtining yonida g'ami ko'rinar,  
G'ami ko'rinati baxtida uning.  
Bilagida garchand yetarli kuchi,  
Boylik ergashsa-da garchand ortidan,  
Uning chehrasida tashvish bor, nechun  
Nechun u ayrlimish halovatidan?  
Goh bemor boshida jarroh bo'lib u  
«Taqdiri azal»ga ko'rsatsa kuchin,  
Goho bir dovyurak sayyoh bo'lib u  
Sovuq Arktikaga uradi to'shin.  
Dam og'ir xayolga bo'lur zanjirband,  
Dam qo'shiq to'qiydi u yona-yona.  
Intilar yulduzlar tumaniga dam,  
Dam oyning yonida bo'lar parvona.  
U nima istaydi? Shon-u shavkatmi –  
Yulduzlardan baland, kundan purziyo?  
U nima istaydi? Tengsiz qudratmi,  
Oyog'i ostida yotsinmi dunyo?!  
U nima istaydi? Balki istagi –  
Uning tegrasida aylansin olam?  
O, do'stim, savolning yo'qdir keragi,  
U istaydi buning hammasini ham!  
Odamlar o'tdilar bir vaqt, bir zamon,  
O'tdilar eng oddiy baxtdan ham yiroq.

Саиланма

Yagona orzusi edi parcha non,  
Eng buyuk armoni – ozod yashamoq!  
Odamlar o'tdilar bir vaqt, bir zamon,  
Ha, yashab o'tdilar, endi-chi, mana:  
O'zi bandi bo'lgan olam ustidan  
Hokim bo'lmoqni u istar yagona!

1964

## SHOIR

Parvo qilma, do'stim, ezilma sira,  
G'amgin qo'shiqlarni kuylasa shoir.  
Misralari garchand ma'yus va xira,  
Lekin barchasi ham qalbiga doir.  
Buyuk zamonaning otashin zarbi  
Uning qalamiga yot emas aslo.  
Agar kerak bo'lsa Sharqni va G'arbni  
Yolg'iz bir she'riga eta olar jo.  
Lekin u yuragin qasddan yoqmagay,  
Qalbiga olamdan oqar ohanglar.  
Ayting, hilol buncha ma'yus boqmagay,  
Ayting, muncha suluv bo'lmagay tonglar.  
Ayting, Bobotog'ning silsilasida  
Sakrab kezmasinlar munis ohular.  
Ular aks etadi she'r misrasida,  
Ajib o'ychan qilib qo'yadi ular.  
Parvo qilma, do'stim, ezilma sira,  
G'amgin qo'shiqlarni kuylasa shoir.  
Misralari garchand ma'yus va xira,  
Barchasi ham shaydo qalbiga doir.

1967

## AVLODLARGA MAKTOB

Yo'q, yashay bilmasman asrimdan nari,  
 Da'vo ham qilmasman mangulik izga.  
 Balki bir kimsaning unut daftari  
 Nogahon yetkazar bu she'rni sizga.  
 U zamon mensiz ham bilursiz ayon  
 Bizning asrimizning buyuk ofatin<sup>3</sup>.  
 Balki tush ko'rganday qolursiz hayron,  
 Eshitib Toshkentning sabr-u toqatin.  
 Kitobdan sanani izlab u nafas  
 Balki yuragingiz entikib urar.  
 Lekin qarshingizda fofja emas,  
 Xushnud odamlarning surati turar.  
 Tagida – sarg'aygan satrlar aro  
 Kimningdir so'zları jaranglar mag'rur:  
 «Bunday jasoratni ko'rmagan dunyo,  
 Chunki u o'zbekning Toshkenti erur».  
 Shu zamon ko'zingiz oldida birdan  
 Pompeya tarixi qolur bir chaqa.  
 Dersiz, yo Toshkentda hech gap bo'lмаган,  
 Yo esa bobolar sirlı, shunaqa.  
 Bizning ruhimizni olis yulduzday  
 Xayol osmonida ilg'arsiz arang.  
 Zilzila tuyular mavhum bir so'zday,  
 O'ylarsiz, bobolar qo'rquampti, qarang.  
 Do'stlar, buyuk edi chindan fofja,  
 Asablar tuproqqa cho'kkan edi tiz.  
 Va lekin o'ylamang sirlisiz deya,  
 Bizlar sirlı emas, oddiy edik biz.

<sup>3</sup> 1966-yilda Toshkentda sodir bo'lgan zilzila ko'zda tutilgan.

Bu cheksiz olamning ich-u toshida  
Nima bor? Ilg'armi odamzod ko'zi?  
Kim ko'krak kerardi dunyo qoshida,  
Uni yaratmagan bo'lsa gar o'zi.  
Odamzod xayoli yetmagan falak  
Gar inson boshida aylantirsa tosh,  
Iloj yo'q insonga bardoshdan bo'lak,  
Jasorat atalmas ilojsiz bardosh.  
Do'stlarim, hayratda qolmangiz faqat,  
Sirlilik bizlarning she'rlarga mosdir,  
Dunyo qarshisida ojiz jasorat  
Inson bolasiga hamisha xosdir.  
Botirni tan olmas so'qir fojia,  
Charchash ham mardlikka keltirmagay shak.  
Bobolar mehnatda horgandir deya,  
Aziz nabiralar, o'ylarsiz beshak.  
Serjild kitoblarni varaqlab yana  
Rahmdil qalbingiz entikib urar.  
Lekin qarshingizda tag in mardona  
Pahlavon kimsaning surati turar.  
Tagida – sarg'aygan satrlar aro  
Bizning uslubimiz jaranglar mag'rur:  
«Bunday mehnatkashni ko'rmagan dunyo,  
Chunki u iroda farzandi erur».  
Shu zamon ko'zingiz oldida birdan  
Kichik chumolicha qolgusi Farhod.  
Oddiy jussangizga ko'z tashlab zimdan,  
Aziz nabiralar, solursiz faryod.  
O'ylarsiz, Alpomish davridan buyon  
Pahlavon o'tmagan bular singari.  
O'ylarsiz, muncha tez qaribdi inson,  
Nahot biz shularning nabiralari?!



Yo'q, polvon emasdik bizlar ham aslo,  
Jussamiz oddiy deb chekmasdik anduh.  
Bir kun aytibdirki Navoiy bobo:  
«Doim o'zga bo'lur suvrat ila ruh».  
Do'stlarim, hayratda qolmangiz faqat,  
Devqarash bizlarning suratga mosdir.  
Dunyo yaralgandan buyon shu mehnat  
Inson bolasiga hamisha xosdir.  
Sizga falokatdan berganda xabar,  
Do'stlik borasida yozurlar albat.  
Yozurlar: «...biz bo'ldik tengsiz birodar,  
Bu xislat bizlarga xos erur faqat.  
Shu zamon ko'zingiz oldida behol  
Rum, Romul nomusdan solib qolur dod.  
O'ygarsiz, bundayin do'stlikni alhol  
Ko'rmagan ekan-da qadim odamzod.  
Do'stlik-ku insonning azaliy kasbi,  
Dunyoday qadimdir oddiy bir salom.  
Agar do'stlikni ham bilmasa asli,  
Kimga kerak, axir, inson degan nom!  
Do'stlarim, hayratda qolmangiz faqat,  
Pahlavon asrga lof urish mosdir.  
Inson bolasiga mehr ila shafqat  
Hammaga xos edi, bizga ham xosdir.  
Do'stlar, buyuk edi chindan fojia,  
Chindan og'ir edi mash'um asorat.  
Lekin o'ylamangiz badbinsiz deya,  
Bizda ham bor edi mehnat, jasorat  
Biz ham izmimizni bergandik butun  
Do'stlikning muqaddas qoidasiga.  
Chin dildan rahmatlar ayturmiz bugun  
Saxovatli ellar oilasiga.



Ammo qolmay deyman she'r gunohiga,  
To vijdon qoshida cho'kmagayman tiz.  
Do'stlar, jasoratni gohi-gohida  
Bir oz ko'pirtirib yozar edik biz.  
Ba'zan o'zimizga mehrimiz jo'shib,  
Bir chetda qolardi zamin-u zamон.  
O'zi ham bilmagan xislatin o'qib,  
Uyalib yurardi sho'rlik qahramon.  
Yetar, mayda-chuyda gina endi bas,  
Ko'kda yuribdi-ku quyosh muzaffar.  
Avlodlar, siz meni tinglang bir nafas,  
Sizga bir sehrdan berurman xabar.  
Yuz yilda qaytibdi bunday falokat  
Yuz yil-ku, tarixda – qoshning orasi.  
Aziz nabiralar, unutmang faqat,  
Har bir fojianing bordir chorasi.  
Tuproq qo'zg'almasdan o'rnidan battar,  
Solmasidan avval dahshat, qatag'on, –  
Yer osti tinch tursin desangiz agar,  
Sizlar yer ustida so'ylamang yolg'on!

1966

### TILLA BALIQCHA

Tuxumdan chiqdi-yu, keltirib uni  
Shu loyqa hovuzga tomon otdilar.  
Tashlandiq ushoq yeb o'tadi kuni,  
Xor-u xas, xazonlar ustin yopdilar.  
Dunyoda ko'rgani shu tor hovuzcha  
Va gavjum tollarning achchiq xazoni.  
Menga alam qilar, tilla baliqcha  
Bir ko'lmak hovuz deb bilar dunyon!

1965

## **BAHOR**

Yana bahor keldi. Yana olamda  
Ajib bir go'zallik, ajib bir bayot.  
Men seni qutlayman shu ulug' damda,  
Ulug' yelkadoshim, muzaffar hayot!  
Tashbih axtarmangiz ushbu g'azaldan,  
Naqd joyda nasiya ne kerak asli.  
Ayon bir xislating bordir azaldan,  
Seni atamishlar uyg'onish fasli!  
Yellar ham uyg'ondi ishqalab kaftin,  
Oftob ham yuksaldi – tik kelar quyosh.  
Tog'lar ham yuk tashlab ko'tardi kiftin,  
Bezavol maysa ham silkitadi bosh.  
Tarnovlar bo'g'zida lola ham ko'rkan,  
Terak uchlarida izg'ir mavjudot.  
Hattoki tuyg'usiz, chirik xazon ham  
Yashil po'panakdan bog'labdi qanot.  
Hovliqma jilg'alar chopar beega,  
Qushlar qiy-chuviga to'lmish dala, bog',  
Sening visolingdan quvonmay nega,  
Bahor, sog'intirding axir ko'p uzoq!  
Yaldo kechasiday rutubatli qish  
Soldi ruhimizga og'ir bir surur.  
Sen kelding, uyg'ondi yana sho'x olqish,  
Yig'lagan ko'zlarga tushgan kabi nur.  
Ha, mangu zavollik bo'lmas olamda  
To suyin socharkan abri naysonlar.  
Men sizni eslayman ammo shu damda,  
Manguga ko'z yumgan aziz insonlar.  
Azaliy hukmini o'qidi hayot,  
Necha bor samo ham ko'mdi quyoshin.

Саиланма



Iqboli sajdagoh bo'lganlar, hayot,  
O'zları tuproqqa qo'ydilar boshin.  
O'n oykim, so'nmishdir u tanish na'ra<sup>4</sup>,  
Hamon firog'ida fig'on chekar Shosh.  
Bahor kelayotir, bosh ko'tar, qara,  
O, surur kuychisi, dongdor zamondosh.  
Hamsuhbat bo'lmadim (kim edim zotan),  
Tavob ham qilmadim gulshan makoning.  
Lekin she'r bahosi muxlisgadir tan,  
Qanday cheksiz edi ruhiy poyoning!  
Bugun-chi, ne kezar o'tli qoningda?  
Evoх, unda na she'r, na may, na safo.  
Bu qanday muloqot? Ne hol? Yoningda  
Joy olmish o'zga bir suyukli daho<sup>5</sup>.  
Beqiyos edi u she'r lochini!  
Xayoli bamisli Ko'ragoniydek.  
Gar tarix evrilsa, shuhrat tojini  
Unga kiygizardi Sulton Ulug'bek.  
Balxdan horib qaytgan Alisher misol  
Endi to'lg'izgandi cho'kkан dovotin.  
Ketdi bir pok siymo, teran bir xayol,  
Qoldirib dunyoda hech o'chmas otin.  
Baqo-yu bebaqo ayon buyuklik  
O'tdi so'nggi damda bosh egib quyi.  
Faqat bilganidan qolmas tiriklik,  
Mana, gulga cho'mmish Chig'atoy bo'yi.  
Bu sokin elda ham ivirsir bahor  
O'chgan xotiralar chirog'in yoqib.  
Qarayman, qabrlar yastanmish qator,  
Ma'sum binafshadan sirg'alar taqib.

<sup>4</sup> G. G'ulom ko'zda tutilgan.

<sup>5</sup> M. Shayxzoda ko'zda tutilgan.

Kimningdir ko'ksiga engashgancha gul  
 Marmar sag'anadan o'qib turar bayt.  
 Bahor, qatra yoshim aylagil qabul,  
 Onam boshiga ham bordingmikan, ayt?!  
 Uning oromgohi bundan olis joy,  
 Olisda yotibdi mening panohim.  
 Bugun ketganiga to'libdi besh oy,  
 Besh oykim, ko'ksimda yonadi ohim.  
 Faryod chekkanim yo'q el ichra taqir,  
 O'ch ham olmadim men o'z qalamimdan.  
 Onajon, onajon, kechirgil axir  
 Shodlanmasin dedim birov g'amimdan.  
 Dunyodan ketmasin hech kim bemahal,  
 Hech kimni bosmasin nogahon o'kinch.  
 Ammo o'z boshiga kelmaguncha gal,  
 Onajon, tosh qalblar turarmidi tinch.  
 Kuylarman xotirang balki vaqt yetib,  
 Bir umr o'rtanur lekin tanda jon.  
 Suronlar yo'limda turibdi kutib,  
 O'zing qo'lla endi meni, onajon.  
 Bugun atrofingda bahordir balki  
 Balki shabnam ichra g'arqadir hazin tosh.  
 Maysalar tengrangda qatordir balki,  
 Lekin sen yotasan ko'tarolmay bosh...  
 Bunchalar qattolsan, o sirli olam,  
 Bunchalar bedilsan, bepoyon xilqat.  
 Sening hikmatingning so'ngi-ku odam,  
 Nahotki shunga ham qilmaysan shafqat?  
 Maysa ham uyg'onar qayta qish o'tib,  
 Zarracha bo'lsa ham bir himmat unga.  
 Nahotki eng ulug' farzanding ketib,  
 Boshin ko'tarolmay yotsa manguga?

Onamni so'rayman sendan erta-kech,  
Qaytar deb so'rayman chok etib yaqo.  
Lekin mening dardli savolimga hech  
Javob berolmassan, o, soqov daho!  
Javob ololmadi hech kim ham zotan:  
Na sulton, na gado, na shoh, na faqir.  
Kim qancha quvmasin sening ortingdan,  
Bir uyum tuproqni ko'rsatding axir.  
Hayot talvasasi tinmagay ammo,  
Mangu boqiy qolur Inson va Xayol.  
Meros atalmagay barchaga fano,  
Qismat atalmagay har kimga zavol.  
Faqat o'tmish bilan yashamas insón,  
Garchand bo'lolmaydi undan hech ozod...  
Kechagi g'amini o'ylasa obdon,  
Bukchayib qolardi bugun odamzod.  
Ketgan azizlarni xotirlab goho,  
Mayliga, chekaylik bir zumgina oh.  
Hayot tantanasi boshlanmish, ammo,  
Do'stlar, nur vasliga tashlaylik nigoh.  
Shu buyuk oftobning mukofotini  
E'zozlab qo'yaylik aytib shukrona.  
Dildan o'chiraylik g'amning otini,  
Bahor ham baxt kabi axir yagona.  
Bu kun she'ri chiqqan shoirday dunyo  
Jilmayib qo'yadi barchaga masrur.  
Temurbek gumbazin qo'ynini go'yo  
Yoritgani kabi bir lahzalik nur.  
Dilbar kelinchakning ko'ksida g'ulu,  
Zardolu shoxiga tashlar ko'z qirin.  
Barg aro shu'lalar kaftlarmikan u...  
Bahor tetapoya go'dakday shirin.



Yuksak arg'uvonning uchida hilol  
Paxmoq bulutlarni etadi nimta.  
Qaydadir shoira kuylaydi behol:  
– Ko'nglim ham bu kecha oyday yarimta...  
Uvada kamzulda billur tugmaday  
Bulutlar ortidan boqadi yulduz.  
Qaydadir yurtini eslab ingrar nay,  
Qaydadir qo'zigul yoradi ildiz.  
Qaydadir gulshandan axtarib visol  
El kezar – tog'larning go'zal arvohi.  
Shoirning dilrabobaytlari misol  
Oh tortib tizilar turnalar gohi.  
Qizg'aldoq bargidek uchar dildan g'am,  
Toshqinlar kiradi qalbimga manim.  
Bahoring muborak bo'lsin ushbu dam,  
Mening O'zbekiston – dilbar Vatanim.  
Faqat sen qalbimga cho'ktirmay malol,  
Charchagan ruhimga ilhom solursan.  
Bahor ham, umr ham o'tar ehtimol,  
Faqat sen dunyoda mangu qolursan.

1967

## SOZIM

Men shoirman, istasangiz shu,  
O'zimniki erur shu sozim,  
Birovlardan olmadim tuyg'u,  
O'zgaga ham bermam ovozim.  
Men kuyladim – goh dilda kadar,  
Goh sevinib she'r to'qiymen men.  
Tinglamasa o'zgalar agar,  
O'z-o'zimga she'r o'qiymen men.  
Men kuyladim ushbu olamda  
Inson bo'lib tug'ilganimni.  
Men kuyladim ba'zan alamda  
Yig'lab-yig'lab bo'g'ilganimni.  
Men kuyladim bu olam aro  
Sobit turgan xalqimni faqat,  
Men kuyladim o'tmishning qaro  
Zulmatida yo'qligin shafqat.  
Kerak bo'lsa, amr etsa yurak,  
Keltirurman umrimga imon.  
Mening uchun na ta'zim kerak,  
Na holvaytar kabi shuhrat-shon.  
Shaydo bo'lib yurganda birdan  
Xayolimga tashlamang kamand.  
Mijg'ov va past, g'iybat gaplardan  
Jajji she'rim qo'yurman baland.  
Xayol kabi keng erur olam,  
Mayda gapni ko'tarmagay she'r.  
Kerak bo'lsa mening uchun ham  
Javob berar bobom Alisher.



## XAYRIXOH

Hamdam axtaradi har qanday odam,  
Do'stim deb ataydi topsa begumon.  
Do'st izlab behuda kezguncha olam,  
Oyog'ing ostiga boqsang-chi, inson!  
Munis ko'zlarini tikib, mo'ltirab,  
Bolakay yuzingdan uzmaydi nigoh.  
Unda ne murod bor? Unda ne talab?  
U senga some'dir, senga xayrixoh.  
Izingdan termulib qoldi keksa chol,  
Ko'zda tavajjuhi, duosi tilda.  
U senga tiladi baraka, iqbol,  
Yana bir xayrixoh topibsan elda.  
Sen g'anim atagan qay bitta insón  
Sen uchun qaydadir chekdi tanho oh.  
O'sha hasrat haqqi, keltirgum imon,  
U senga xayrixoh, chindan xayrixoh.  
Xayrixoh odamlar beta'ma hamdam,  
Olam bir butundir shu inoqlikdan.  
Axir muhabbat ham, axir do'stlik ham  
Boshlangan emasmi xayrixohlikdan?  
Ular bor – ruhingga g'am kelmas g'olib,  
Mayli, gado bo'lgil, mayli, bo'lgil shoh.  
Gar do'st yiqitsa ham oyog'ing chalib,  
Boshingni silaydi o'sha xayrixoh.

1978

Caūlanchau

## HAQIQAT YO'LLARI

Poyoni yo'q tarixning kechmishini o'yayman,  
Yosh idrokim zamonlar qarshisida qolur lol.  
Va shu ulkan dunyoning kemtigidan bo'yayman,  
Unda birov quradi, birov buzar bemalol.  
Ba'zan yomon ot qolur yaxshi odamdan hatto,  
Qay bir yovuz kimsani yaxshi derlar erta kun.  
Nahot, deyman, dunyoda sobit narsa yo'q aslo,  
Nahotki yetuklikning timsoli yo'q bus-butun?  
Deydilar, har zamonning bordir o'z tarozusi,  
Oh, naqadar rost erur ushbu buyuk haqiqat.  
Mangulik sultanatning qancha-qancha ko'zgusi  
Oftob oldida shamday miltirab qoldi faqat.  
Sulton esa ham garchand o'z davrida Ulug'bek,  
Oddiy bir qulboboday qilichga egdi bo'yin.  
U-ku qayta tirildi hech nima ko'rmagandek,  
Lekin dunyoning ishi bamisolni ot o'yin.  
Manguga qolay deya shuhrat quli Iskandar  
Yuksak toqqa o'zining suratini solibdi,  
Xo'jasida bo'lsa ham qancha-qancha siym-u zar,  
Qarangki, juldur kiygan Ezop mangu qolibdi.  
Ha, sadaqa kam erur mangulik xaltasida,  
Payhon bo'lar saroylar, qancha yuksak qabrlar.  
Goh oddiy tasodifning oddiy bir hamlasida  
Kapalak qanotiday uchib ketar qasrlar.  
Balki zamonlar o'tib, davrlar shamolida  
Sovurilar qancha zot, yana qancha buyuklik.  
O'yayman, mangulikning oynai jamolida  
Kim qolarkan sevgiday abadiy va suyuklik...  
Kim muqim turar ekan sonsiz avlodlar osha,  
Kimning ishi doimo atalar ekan savob?

Kim falakni quyoshday mangu qilgay tomosha,  
 Qay bir xilqatni inson beminnat aylar tavob?  
 Haqsizlikdan mazlumning ichga sig' masa dardi,  
 Agar zulmat ichida ko'rinxmay qolsa hayot,  
 Qayga u sajda qilib, qayga dilin yorardi,  
 Qay suyanchiq qoshida aylar edi dod-faryod.  
 Shu mo'jaz hayotimda ko'rdim qancha sevinch, g'am,  
 Goho tik boqolmadim razolatning ko'ziga.  
 Ushbu yorug' dunyoda topsam ham, topmasam ham,  
 Bari bir talpinardim haqiqatning o'ziga.

1969-2000

**MINORAI KALON TE PASIDAGI LAYLAK**

Tashlab ketdi bu shaharni békalar, amirlar,  
 Tashlab ketdi bu shaharni islam shavkati.  
 Tashlab ketdi bu shaharni shayxlar, kabirlar,  
 Tashlab ketdi mahmadona Mang'it davlati.

Bulbullar ham ketdi bundan ko'zini yoshlab,  
 Tovuslar ham qaylargadir asta yo'qoldi.  
 Faqat bir qush bu shaharni ketmadi tashlab,  
 Faqat laylak Buxoroda manguga qoldi.

Men bu holga hayron bo'lib boqdim har safar,  
 Bir she'r izlab Buxoroni kezarkan uzoq.  
 Ajab, qushning oyoqlari g'o'zaga o'xshar,  
 Qanotlari esa uning paxtadek oppoq.

1968

## XOTIROТ

Uydan ketganimga o'n yil bo'libdi,  
O'n yil qishlog'imdan yuribman uzoq.  
Men yurgan yo'llarda o'tlar unibdi,  
Ko'milib bo'libdi men kezgan so'qmoq.

Yoshlik chog'im edi, sho'xligim tutib  
Ismim o'yan edim bitta terakka.  
U ham jarohatday ketibdi bitib,  
U ham yuksalibdi mensiz yuksakka.

Buzilib bo'libdi allaqaysi dam  
Hovli ortidagi omonat ko'prik.  
Bu yerda men bilgan odamlarning ham  
Ba'zisi endi yo'q, ba'zisi tirik.

Hayratga tushmasman bu holdan sira,  
Dunyo bu – quvg'indi ohuday yelar.  
Dunyo bu – eng oddiy hukmiga ko'ra  
Kimdir tug'iladi va kimdir o'lar.

Lekin qalbni bosdi nogoh bir sukut,  
Nogoh bir hayajon ezdi dilimni.  
Umrim yo'llarini bosmaganmi o't?  
Xazon ko'mmaganmi hayot yo'limni?

Ko'ksidan nomimni beshafqat, battar  
O'chirgani kabi oqbadan terak –  
Bag'riga ismimni yozgan bo'lsa gar,  
O'chirmadimikan birorta yurak?

Yoshligim behuda o'tmadimikin?  
Go'zal tuyg'ularim bormikin tirik?  
Nogahon buzilib ketmadimikin  
Birorta yurakka men solgan ko'prik?

Yillar umrimizga qilarmi shafqat?  
Biror ish bormikan aylagali yod?  
Qayta tiklash mumkin barchasin, faqat  
Qayta tiklanmagay o'chsa xotiro!..

1969

Cumhahda

## OHU

Makoning bo'libdi tog'lar orasi,  
Sensan go'zallikning asli, sarasi.  
Ma'yus yuragingda ishqning yarasi,  
Sen ham oshiqmisan yoki, ohujon.

Daralar qo'ynida neni istarsan,  
Nechun doim g'amgin, doim mustarsan.  
Latif shijoating qayga qistarsan,  
Sen ham oshiqmisan yoki, ohujon.

Yo'q, sen axtarmassan tog'lardan makon,  
Va na go'zalliging uchun shuhrat-shon.  
Sayyod jabri senga bermaydi imkon,  
Sen ham oshiqmisan yoki, ohujon.

Qo'y, jonom, ko'zlarining to'lmasin yoshga,  
Tongda oyog'ing qo'y baland bir toshga.  
Seni quyosh o'zi ko'targay boshga,  
Sen ham oshiqmisan yoki, ohujon.

1967



## NOMA'LUM O DAM

U na shoir edi va na mashhur zot,  
Lekin dunyo bilan bir edi dardi.  
U ham boshqalarday kechirib hayot,  
Shoshib ishga borib sekin qaytardi.  
Anglardi dunyoni u ham xo'p teran,  
Ma'yus boqar edi botguvchi kunga.  
Ba'zida yuragi yongani bilan,  
Parvo qilmas edi hech qachon bunga.  
U qabr ustida so'zlamadi nutq,  
Tabrik ham aytmadidi to'ylarda xandon.  
O'lim bu – nishonga borib tekkan o'q,  
Tug'ilish – shiddat-la tortilgan kamon.  
Shon-shuhrat talashgan turfa xil g'arib,  
Sho'rilik kimsalarga kulib boqardi.  
Yurmasdi har qayda ilinj axtarib,  
Qalbida bir dunyo guvlab oqardi.  
Birovning u bilan bo'lmadi ishi,  
U ham duch kelganga ochmadi yurak.  
Nasab, ikir-chikir, mol-mulk tashvishi  
Uni etolmadi zarra jonsarak.  
Loqaydni do'pposla, desa ehtimol  
Unga yopishardi nokasning bari.  
Uning ko'zlarida yonardi behol  
Yiroq yulduzlarning sirli nurlari.  
Olamning bu mayda g'alvasi nechun?  
Bari o'tadigan, bari nokerak.  
Tariqday zaminning ustida beun  
Yashab o'tdi shundoq buyuk bir yurak.  
Qaydan kelgandi u? Bilmadi kimsa,  
Qabrga ham jimjit kirib ketdi u.  
Menimcha, dunyoning ustidan rosa  
Miriqib qahqaha urib ketdi u.

## **YAXMALAK**

*(Qizim Shoiraga)*

Yaxmalak otasan shodon qiyqirib,  
Ovozing jaranglar billuriy bog'da.  
Qizim, bolalikning fasliga kirib,  
Ilk bora yaxmalak otding shu chog'da.  
Ilk bor hayotingda qor saylidir bu,  
Izingdan shu'ladek yugurar ko'zim.  
Qo'rqlama, polaponim, chekmagil qayg'u,  
Yiqilsang turg'izib qo'yaman o'zim.  
Oppoq qor qo'ynida nuroniy olam,  
Quchog'i buvingning bag'ridek yumshoq.  
Yayrab qol, shu munis og'ushda, erkam,  
Yorug'dunyo senga quchoq ochgan choq.  
Yayrab qol mayli, shu kumush maydonda,  
Yayrab qol choyshabin yiqquncha falak.  
Chunki ona qizim, yorug' jahonda  
Ravon yo'l bitta shu: bu ham yaxmalak.  
Hali ulg'ayarsan, unib-o'sarsan,  
Gaplarim ma'nosin anglarsan hali.  
Olis yaxmalakni eslab qo'yarsan  
Yo'llar mashaqqatin tortgan mahali.  
Hozir-chi, kezaver, mayli, beparvo,  
Murg'ak yuragingda g'ussa tutmagin.  
Baxting butun bo'lsin, qizginam, ammo,  
Dunyodan yaxmalak otib o'tmagin.

Сайнанма

1972



## ALLOMA

Biror joyda topilsa nogoh gavhar donasi,  
Cho'ntagi teshik har kim da'vo qilgan hamisha.  
Men ham orzu etardim, yaxshi nom bahonasi –  
Meni ham yodga olsa g'ayri el, shuhratpesha.

Qancha buyuk zotlarga makon bo'lgan Xorazm,  
O'tgan, ketgan tarixing barchaga kunday ayon.  
Sira ajab emasdир Mashhad ham aylab bazm,  
Bir Qiyot farzandiga ta'zimda bo'lsa jahon.

Qaytdi buyuk alloma o'z yurtin quchog'iga,  
U bois qalbim yana g'urur bilan to'libdi.  
Vo ajab, shunday bir zot o'z qadrin topmog'iga  
Uncha-munchamas, rosa ming yil kerak bo'libdi.

Holini bilmaganga ro'baro' kelsang agar,  
Qalbingdagi arslonning mo'yloviga cho'zgay qo'l.  
Men-ku oddiy insonman, lekin shunday dam battar  
O'n ming yillik g'ururim qo'zg'alib ketgay butkul.

Xalqim, tengsiz farzandlar bergansan-u dunyoga,  
Zar qog'ozga ishqiboz murg'day ustin yopgansan.  
So'ng yuz yillab faromush ko'zing tikib samoga,  
Dafinai ganjingni eslatishsa topgansan.

Beruniy bobomiz shu, ismi ham Abu Rayhon,  
Ba forsi guftaam gar az zamoni pur Sino.  
Bu zotni yetishtirgan qadim Sharq, ko'hna jahe  
Kumush soqol, tilla bosh, asl qomusiy daho.



Sharafai zamondan boqadi u bepisand,  
 Buyuk Sharq tafakkurin benazir xazinasi.  
 Mustabid Mahmud emas xayolini etgan band,  
 Bilgisiz ellar shavqi, yulduzlar nashidas.

Shunchalik bo'lar axir alloma deganlari,  
 Agar-chi, qismat chigal, noshukur ul zamona.  
 Javohir iste'dodning mevasi buning bari:  
 «Osor ul-boqiya»-yu «Hindiston»-u «Saydona».

Ushoqqina odamman, jussam otamdan hadya,  
 Lekin mayda hislarni yoqtirmas aslo jinim.  
 O, buyuk Sharq, buyuk Sharq, sening shavkating deya  
 Ne buyuk farzandlaring zahmat chekkan betinim.

Qayda ular? Qaysi bir puchmoqlarda benishon...  
 Afsuski, o'z qadrini bilmas doim odamzod.  
 Bu kun Abu Rayhonga ta'zimda ekan jahon,  
 Bu – buyuk bobomizga zamonadan bir imdod.

Dovotim qurimadi, mudom faxriya bitay,  
 Eng ulug' ajdodlardan xayolimga yog'sin nur.  
 Shunday zotlarni bergen xalqimga ta'zim etay,  
 G'ururimga g'ururdosh kim bo'lsa – ming tashakkur.

1973



## O'ZBEKISTON BAYROG'I

Har qanday lashkarning ham  
O'z tug'i, yalovi bor,  
Sen qaysi sultanatdan,  
Sen qaysi davlatdan kam.  
Qo'rg'onlar qatorida  
Bir qo'rg'onsan ustuvor,  
Vallomat, tug'dor yurtim,  
Muhtasham Respublikam.

O'ylayman, ha, olamda  
Nisbiy erur ko'p holat,  
Zamona g'alviridan  
Har narsa o'taverar.  
Tarix uchun va lekin  
Kim ham bergay kafolat,  
Yakka inson bir yo'lchi:  
Kelar-u ketaberar.

Qadim-qadim zamonda  
Yunonlik haykaltarosh  
Bir san'at yaratibdi,  
Maqsadi – bir burda non.  
Haykal esa asrlar  
Sinoviga bermish dosh,  
Bugun uni ko'klarga  
Ko'tarar butkul jahon.

Ko'zni kattaroq ochib  
Boqsang bu muammoga,  
Alam qilgulik qadar  
Kam yashar inson zoti,  
Faqtgina xalq sohib  
Bardavom bu dunyoga,  
Asragay har kas nomin  
Faqat xalqning hayoti.



Sanasang hodisot mo'I  
O'zbekning tarixida,  
Har biriga bir noma  
Yoki doston bitgulik.  
Ne zotlar oqmagan bu  
Asrlar arig'ida,  
Har biri bitta xalqning  
G'ururiga yetgulik.

Barchaga ayon erur  
Men aytgan ushbu gaplar,  
To hanuz asablarni  
Ezg'ilar bu shum o'tmish.  
Moziyga o'qtin-o'qtin  
Sochsak hamki g'azablar,  
Lekin ayting, o'zbekning  
Qo'lidan kim ham tutmish?

Bir kuni yovqur shoir,  
Ya'ni Turdi Farog'iy,  
Bo'ltak bo'lgan bu xalqqa  
Birlash deb qildi xitob.  
Bejavob qolaberdi  
Uning dardli so'rog'i,  
O'sha-o'sha zamin kar,  
O'sha-o'sha gung oftob.

Bugun zimdan nazar sol  
Sen mana bu bayroqqa,  
Mayliga bir daqiqa  
Unutgin turfa kekni.  
Shu bayroq nomimizni  
Eltdi yiroq-yiroqqa,  
Shu bayroq birlashtirdi  
Parokanda o'zbekni.

## ISHONCH KO'PRIKLARI

Yuzdan parda ketsa,  
Dildan diyonat,  
Mehr rishtalari zimdan uzilsa;  
Yuraklarni bossa shubha, xiyonat,  
Ishonch ko'priklari buzilsa;

Yetimlar haqidan qo'rqlmasa birov,  
So'qmoqqa aylanib ketsalar yo'llar;  
Qiblagohlar osiy, turishganlar yov,  
G'aznalarga cho'zilsa qo'llar;

Bolalar ruhiga hayot degan dars  
Manmanlik urug'in joylasa;  
Oshiqlar ko'chada ma'shuqasin emas,  
Kimningdir qadamin poylasa;

Elning shoirlari g'anim zotlar kabi  
Bir-birlarin g'ajib-yesalar;  
Minbarlarga chiqsa ko'cha-ko'yning gapi,  
Andishani qo'rqoq desalar...

Bunday yurtda endi qirg'in shart emas,  
Vabo ham qochadi undan yiroqqa;  
Hatto daryolari qurir basma-bas,  
Hatto tuproqlari tushar titroqqa.

Xalqim, bundaylarni ko'rgansan azal,  
Ko'p chekkansan ular ozorin, dog'in,  
Sen yengib o'tgansan lekin har mahal,  
Xalqim, topinaman o'zingga tag'in.

1986

## ISMALOQ

Sen – bahor ne'mati, oddiy bir ko'kat,  
Poyang arg'uvoniy, barging yapaloq.  
Quvondim, men seni ko'rsam har fursat,  
Har ko'klam men seni kutdim, ismaloq.

Sen bir gul emassan, nozlarga to'lib,  
Ilhom bera olsang injiq ijodga.  
Men uchun sen najot elchisi bo'lib,  
U og'ir kunlarni tushirding yodga.

Esimda, oyog'i pilikday go'dak,  
Ochlikdan qoq qurib, bergen edi jon.  
Bir taqa arpa ham ko'zga surtgudak,  
Janglar jarohati bitmagan hamon.

Onalar chorasisz, bobolar miskin,  
Diydaga yopishgan yenglar, etaklar.  
O'shanda el-yurtga darmon-u taskin,  
Nasiba bo'ldingiz, aziz chechaklar.

Ko'rganman, qishlog'im ko'chalarida  
Ochlikdan gezarib ketgamlarni men.  
Ko'rganman, uzun qish kechalarida  
Sizni armon bilan kutgamlarni men.

Bugun dasturxonda bezaksiz faqat,  
Kimdir e'zoz etar, bepisand kimdir.  
Sizning qadringizni bilguvchi har vaqt  
O'sha yo'qchilikni ko'rgan xalqimdir.

Siz – ravoch, chuchmoma, Siz – quyon to'piq,  
Yaltirbosh, ko'k beda, Siz – tuyu tovon.  
Sho'ra o't, yer yong'oq, qoqi, zamburug',  
Sharbat bera olgan sahroyi tikon.

Aziz ne'matlarim, Sizga tashakkur,  
Doimo bo'y cho'zing zamin komidan.  
Men sizni ko'zimga surtayin har qur,  
Shukrona aytayin hayot nomidan.

1987

### GO'ZALLIK

Kuzning rutubatli oqshomi edi,  
Bog Mar sokingina chekar edi oh.  
Ruhimda bir xazon ayyomi edi,  
Ajib go'zallikkha duch keldim nogoh.  
Misli xayol edi u malak siymo,  
Chiroy olamining tengsiz sayqali.  
Ko'zlarim oldida turardi go'yo  
Navoiy g'azalin tirik haykali.  
Bir zum ko'zlarimdan yo'qoldi uyqu,  
Bir zum bahor kabi yorishdi olam.  
Bir zum xayolimdan chekindi qayg'u,  
Bir zum yuragimdan ketdi g'am-alam.  
Bir zum go'zallikning huzurida jim  
Samoviy hislarga bo'lib qoldim band.  
O, dono tabiat, o buyuk hakim,  
Hikmat ko'rmadim hech men senga monand.  
O'zing yuraklarga cho'ktirib kadar,  
Xalos ham qilursan rahm etgan damda.  
Shunday go'zallarni yaratmasang gar,  
Qolib ketarmidik bir umr g'amda.

1967

## ALISHER VA TALABA

Saroy yo'lga chiqdi savlati bilan,  
Alisher arkoni davlati bilan.

Hirot fazosida yangradi takbir,  
Shahar aylanmoqda vaziri kabir.

Ulusning dardi ne? A'moli nechuk?  
Beva-bechoraning ahvoli nechuk?

Nechukdir boshlangan inshootlari?-  
Mirni qiziqtirar bularning bari.

Garchi shoirdir u benazir, tanho,  
Lekin sultanat ham dastidadir jo.

Daryolarni burar imo aylasa,  
Mag'lub muzaffardir himo aylasa.

Tegrasida bukun shohona jonlar,  
Sergak sarbozlar-u sodiq a'yonlar.

Vazir o'tib borar guzarlar aro,  
Ta'zimga chiqmishdir jami fuqaro.

Dastori haybatli shayxlar egar bosh  
Bosh egar kosib-u shoir-u naqqosh

Alisher barchaga tarahhum bilan,  
Hurmat ko'rgazardi tabassum bilan.

Yuzlab talabalar mammun, sarafroz,  
Ulug' Navoiyga chiqdilar peshvoz.

Hali lablaridan uchmay biror so'z,  
Hazrat atrofiga tashladilar ko'z.

Nigoh yuritdilar saflarga tomon  
Va bir talabaga boqdi nogahon.

Mehr ila tikilgach, tushdilar otdan,  
Kim ul aziz kimsa aziz bul zotdan?

Berib talabani quchdilar hazrat,  
Olomon ruhiyangradi hayrat.

Sarbozlar, a'yonlar hayratda edi,  
Takabbr boyzonlar hayratda edi.

Tag'in otga mindi Vazir bekalom,  
Karvon o'z safarin etkizdi davom.

... Oxir bir mulozim sabri tugab, lol,  
Alisherga shundoq tashladi savol.

– Kimga shu asnoda baxt kului ekan,  
Ayting, ul talaba kirn bo'ldi ekan?

O'ychan bir tabassum qildi-yu janob,  
Mulozimga sekin ayladi javob:

– Esimda, yosh chog'im, ko'p yillar nari,  
Menga saboq bergen uning padari...

## UYG'ONISH ZAMONING

O'kinma, ona yurt, o'kinma, xalqim,  
Desalar, dilingda zorlaring bordir.

Aslida, qo'yiningga sirg'alib kirib,  
Zaharlar sochguvchi morlaring bordir.

O'tgan yo'llaringga tashlasam nazar,  
Qayrilmas qanotli sorlaring bordir.

Senga shum g'animlar qazmasinlar choh,  
Yov kelsa atagan dorlaring bordir.

Bugun yolg'izman deb boshingni egma,  
Tegrangda do'st ila yorlaring bordir.

Balli, istiqbolga ko'zni tikibsan,  
Axir haqqqa muhtoj xorlaring bordir.

Oqqan daryolaring qaytadan oqsin,  
Hali erimagan qorlaring bordir.

Sen san'at o'lkasi, she'r diyorisan,  
Qancha chertilmagan torlaring bordir.

Uyg'onish zamoning muborak bo'lsin,  
Azaliy shiddating, orlaring bordir.

Men mitti o'g'lingman, lekin yukingni  
Ko'tarib o'tguvchi norlaring bordir.

Сайнанма

1991



## *Hikmat sadolari*

### **IBODAT**

Dunyodan roziman dema hech qachon,  
Desang ham, so'ylagil sahroga, toqqa.  
Chunki seni tinglab, kimdir o'sha on,  
Nega rozisan, deb tutgay so'roqqa.

Dunyodan norizo bo'lsang ham agar,  
So'z dema, bardosh qil azob, firoqqa.  
Chunki seni tinglab, kimlardir battar,  
Nega, deb albatta, tutgay so'roqqa.

Dunyo ishlariga boqma hech hayron,  
Jimgina nazar sol ko'hna bu korga.  
Olis kechalari yolg'iz qolgan on,  
Dilingni och faqat Parvardigorga.

## JABROIL

Ul kuni Muhammad – xokisor banda –  
 Alloh nazariga bo'lgandi noil.  
 Sokin hujrasida o'ychan turganda,  
 Tushdi huzuriga Hazrat Jabroil.

Avval Muhammadning ko'ksini yorib,  
 Shaytoniy hislarni yulib tashladi.  
 So'ng iymon nuriga hikmatni qorib,  
 Muhammad ko'ksiga joylay boshladи.

Dedi: – Qalq o'rningdan endi, Muhammad,  
 Rasulsan, yo'l ko'rsat jami insonga.  
 Noqis aqlarni hikmatga qarat,  
 Boshla osiyarlarni dinga, iymonga.

## ME'ROJ

Arshning suluv oti – nurqanot Buroq  
 Eltdi Muhammadni oliy dargohga.  
 Tasvirи joizmas bu holni, biroq  
 Visol nasib etdi Rasulullohga.

Ne-ne payg'ambarlar jam bo'lib bir yon,  
 Rasulni o'zlarin qavmi deb bildi.  
 Minnatdor Muhammad shod bo'lib chunon,  
 Allohdan shafqatni iltimos qildi.

Arshdan javob keldi: – Ayo, Muhammad,  
 Avval bir gapimni fahm etib ko'rgil.  
 Do'stlikda iltimos bo'lmagay minba'd,  
 Men ham buyurgayman, sen ham buyurgil.

## «QUM FA ANZIR!»

Qum fa anzir! – Tur va ogoh et,  
Yota berma misoli tanbal.

Qum fa anzir! – Tur va ogoh et,  
Zimmangga ol kurashni dangal.

Qum fa anzir! – Tur va ogoh et,  
Oldindadir hali mashaqqat.

Qum fa anzir! – Tur va ogoh et,  
O'tda yongay mushriklar albat.

Qum fa anzir? – Tur va ogoh et,  
Ayt, mo'minlar bo'lsinlar qoim.

Qum fa anzir! – Tur va ogoh et,  
Ulug'lagin Rabbingni doim.

## VAHIY

Manman kimsalardan ranjidi Rasul,  
Ko'ngli qolgandayin hatto do'st-yordan.  
G'orlarga bekinay deganda butkul,  
Vahiy tusha keldi Parvardigordan:

– Aytgil, ey Muhammad, manman kimsalar,  
Vahmkor bo'lsa ham nechog' siyog'i,  
Qancha depsinmasin chiranib magar,  
Teshib o'tdimikan yerni oyog'i?

– Aytgil, ey Muhammad, manman kimsalar,  
Vahmkor bo'lsa ham nechog' siyog'i,  
Qancha kerilmasin chiranib magar,  
Tog'larga yetdimi ekan dimog'i?



## HORDIQ

Arab sahosida yo'l yurib karvon,  
Topdi bir manzilda qo'nim va qaror.  
Horg'in Rasululloh – ozurda ul jon,  
Hordiq chiqarmoqni qildi ixtfyor.

To'shaksiz, taqirda yotdi yonboshlab,  
Bamisli ochundan ko'ngli qolgan qul.  
Keldi sahabalar ko'zlarin yoshlab:  
– Hech qursa bo'yrrada yotingiz, Rasul.

Rasululloh dedi: – O'ylamang aslo,  
Fanodan men rohat kutayotirman.  
Bu dunyo daraxtning soyasi go'yo,  
Men undan ot minib o'tayotirman.

Саийланма

## IBRAT

Ruju qilmadilar Hazrat Payg'ambar  
Yuksak saroyga-yu oltindan taxtga.  
Qaygadir toliqib etganda safar,  
Suyanib dam oldi bir tup daraxtga.

Kim aytar, dunyoda kibr ustuvor,  
Kim aytar, umrning ma'nosi shuhrat.  
Rasul kamtarlikni qilib ixtiyor,  
To Mahshar bizlarga qoldirdi ibrat.

Rasul amr qildi: – Kesing daraxtni,  
O'ylamang, borliqqa yo'qdir himmatim,  
Payg'ambar daraxti bergay deb baxtni,  
Sig'inib yurmasin unga ummatim.

## RO'ZA

Ramazon oyida, hayit chog'ida  
Sumalak pishirdi ahli musulmon.  
Unni qovurdilar zaytun yog'ida,  
Halim tayyorladi – kimda bor imkon.

Bahor keldi mana, qishdan chiqoldik,  
Bergan rizq-ro'ziga, ne'matga sharaf.  
Tog'dayin zahmatni axir yiqoldik,  
Tabiatga sharaf, himmatga sharaf.

Ro'zadan chiqqanlar, sizga ham rahmat,  
Farzingiz sinovli saodat erur.  
Rasululloh demish: – sabr qil ummat,  
Mo'minlik belgisi qanoat erur.

## HAYIT

Hayit kunlarida janglar ham to'xtab,  
Qilichlar qiniga qaytib kirguysi.  
Mo'minlar egizak jonlarga o'xshab,  
O'zgaga boqqan choq o'zni ko'rguvsi.

Umidvor har kimsa topib kushoyish,  
Qorong'i dillarga yog'ib turgay nur.  
Uyquda farog'at, yurtda osoyish,  
Duolar ijobat, niyatlar manzur.

Adovat, hasadni kasb etgan inson,  
Mayli, shoh yo gado, yo sayid bo'lsin.  
Illoyo bariga baxsh etsin iymon,  
O'tar har lahzasi bir hayit bo'lsin.

**HAJ**

Necha cho'llar oshib, daryolar oshib,  
 Bir kun kirib keldi Makkaga karvon.  
 Dengizga yetishgan jilg'adek shoshib,  
 Ummatlar yo'l oldi Ka'baga tomon.

Ularning barchasi mo'ysafid edi,  
 Asoga tayangan nuroniy boshlar.  
 Kimsidir hayrat bilan ularga dedi:  
 – Hajga kelmaydimi sizlarning yoshlar?

Ummatlar deyishdi: – Haq yo'li mushkul,  
 Aziyat chekkan-ku Payg'ambarimiz.  
 Qutlug' bu safarga olgan chog'i yo'l,  
 Yosh-yosh yigit edik bizning barimiz.

**OYISHA**

Oyisha, Oyisha, Oyisha ona,  
 Nechun ko'zlarindan oqar marjon yosh.  
 Senga Rasululloh o'zi parvona,  
 Bir muhiring Oy bo'lsa, birisi Quyosh.

Tonglarni ottirding juftingga qarab,  
 Shoni shon keltirdi, hasrati – ado...  
 Payg'ambar zavjasи bo'lmoq-ku sharaf,  
 Insonga yo'ldoshlik og'irdi amo.

Oyisha, Oyisha, mangu sabot top,  
 Senga termularmiz bizning barimiz.  
 Shamollab qolmasin, ustlarini yop,  
 Orom olayotir Payg'ambarimiz.

## HAZRATI ODAM

Joylari osmonda bo'lsa ham magar,  
Hazrati Odamga qiyindir g'oyat.  
O'ng yonga boqqanda ruhlari yayrar,  
Chap yonga boqqanda o'rtanar faqat.

Bir tomon jannatning fusunkor bog'i,  
U – rohat go'shasi, yam-yashil makon.  
Bir tomon do'zaxdir, yo'qdir adog'i,  
U yerda abadiy azob va fig'on.

Quvnar, o'ngga boqib Hazrati Odam,  
Chap yonga boqqanda oshar nolasi.  
Bir nasli jannatga noil bo'lsa ham,  
Do'zaxda yonmoqda bitta bolasi.

## BILOL HABASH

Payg'ambar ummati – qora tan Bilol  
Rasulga hamisha kamarbastadir.  
Sidq ila vafoga bo'ldi u timsol,  
Qaytmadi rost yo'lidan, sog' yo xastadir.

Bilol aytar edi azonni yakkash,  
Sazovor bo'lmishdi ishonchga andoq.  
Rasuldan so'rashdi: – Bu qora habash  
Jannah chehrasiga yarashgay qandoq?

Javob shunday bo'ldi: – So'ylangiz bilib,  
Uning oq dilida iyomon ohangi.  
Jannah hurlariga qora xol qilib,  
Bo'lib berilgaydir Bilolning rangi.

## INSON

Oldiga kelganni qaytarmay yemoq,  
Aslida, aqli yo'q hayvonning ishi.  
Og'izga kelganni qaytarmay demoq  
Noqis-u befahm, nodonning ishi.

Tavajjuh ayladi Tangri taolo,  
Muqaddas sanaldi Inson degan nom.  
Insonni e'tirof etmagan asno  
Iblis ham quvildi Arshdan batamom.

Ko'zingning o'ngida o'sgandek ekin,  
Rabbim ham ogohdir har zum, har ishdan.  
Ro'za-yu parhezda muddat bor, lekin  
Hamisha hazar qil harom-harishdan.

Сайнанка

## OTA

Ota-yu onaning qazosi meros,  
Oldin kelgan odam oldinroq ketsin.  
Farzand farzand bo'lsin farzandlarga xos,  
Avvali tiriklar qadriga yetsin.

Bir kun so'radilar Rasulullohdan  
– Taqdir hukmi ekan, bo'lgani bo'ldi.  
Zarra foyda yo'qdir garchi oh-vohdan,  
Ayting, men netayin, padarim o'ldi.

Rasululloh dedi: – O'lim muqarrar,  
Endi irodangni bardosh tomon bur.  
Otangning tinchini o'ylasang agar,  
Uning do'stlaridan xabar olib tur.



## ONA

Kimdir savol berdi: – Aytgil, Muhammad,  
Yolg'iz sen Rasulsan butkul olamga.

Kimga ko'p yaxshilik aylay, o'zing ayt,  
Ota-onamgami yoxud bolamga?

Rasul javob qildi: – Tingla, birodar,

Gapimni bir bora quloqqa ilgil.

Imkon topa olsang dunyoda agar,

Eng avval onangga yaxshilik qilgil.

Bu hikmat sharhini o'yladim uzoq –

Rostdan ona erur qiblai olam.

Garchi barchamiz ham padarmiz, biroq

Onadan tug'ilgan payg'ambarlar ham.

## FARZAND

Bir kuni ranjitdi otani farzand,

Ota o'z uyidan bosh olib ketdi.

Lekin Alloh mehri bo'lib sarbaland,

Ota Makkatulloh vasliga yetdi.

Ota fig'on chekdi Ka'ba qoshida;

Go'yo unut bo'lgay alamlar bari.

Najot charx ursa ham garchand boshida,

Sira ketolmadi bir gapdan nari.

Ka'bani sig'inar ekan keksa chol,

Armonin oshkora aytdi olamga.

Dedi: – Ibodatim bo'lsa ham uvol,

Faqat saodat ber o'sha bolamga.

## DO'ZAXIYLAR

Yovlashdi bir kuni ikki musulmon,  
Oradanadolat tamoman ko'chdi,  
Ular olishdilar uzoq, beomon,  
Oqibat birining kallasi uchdi.

Kimdir payg'ambardan so'radi kelib:  
– Ayo, Rasululloh, aylagil javob.  
Hoynahoy, raqibin qonga g'arq qilib,  
Ul kas jahannamda tortgaydir azob?

Rasululloh dedi: – U ham va bu ham  
Mahkum bo'lg'uvsidir do'zax to'riga.  
Ikkov ham maydonga tushganlari dam  
O'lim tilaganlar biri biriga.

## BAHS

Bir kun bahsga tushdi Do'zax va Jannat,  
Tortisha boshladi har ikki tomon.  
Biri azobini uqtirsa faqat,  
Biri rohatini maqtardi chunon.

Do'zax gerdayardi: – Jamiki yuzsiz,  
Fosiq bandalarni yig'ib olgayman.  
Jannat kerilardi: – Men esa, so'zsiz,  
Yaxshilarni to'plab, dovrug' solgayman.

Arshdan nido keldi lekin o'shal dam:  
– Bahsni to'xtatingiz, tinglangiz so'zim.  
Shuni unutmangki, ikkingizga ham  
Loyiq bandalarni jo'natgum o'zim.

## SAVOB

Dasti qisqalarni kamsitma zinhor,  
Savobning katta-yu kichigi bo'lmas.  
Kimningdir davlati behad-u bisyor,  
Va lekin baxildir, tolei kulmas.

Och qolgan go'dakka saxovatli zot  
Yarimta xurmoni dildan ilindi.  
Bilgilki, bu himmat shu zum, shu zahot  
Bus-butun savob deb qabul qilindi.

Demishlar, savob ish ofatni to'sib,  
Ezgulik yo'liga shaylangusidir.  
Eng kichik himmat ham toychoqdek o'sib,  
Tulug'idek savobga aylangusidir.

## DUO

Rasul bir ummatni alqab doimo,  
Sha'niga duolar aytguvchi erdi.  
Qo'ling baland bo'lsin desalar, illo,  
Qo'ling past tushmasin sira ham, derdi.

Rasulga u xitob qildi bir safar:  
— Garchi men qangrining otgan toshiman,  
Siz menga doimo tilaysiz zafar,  
Go'yo men qandaydir lashkarboshiman.

Rasululloh dedi: — Tingla, ey ummat,  
Yong'an chirog'ingga duo pilikkir.  
Qo'ling baland bo'lsa, bilki, bu – ne'mat,  
Qo'ling past tushmog'i tilanchilikdir.



## BANDAGA SIG'INMA

Hech qachon bandaga sig'inma, banda,  
Zulm qilsa agar, zolimga la'nat.  
Bitta ruh yashaydi har bitta tanda,  
Insonning avliyo bo'lmos'i g'alat.

Garchi bu dunyoda bordir nodonlik,  
Tafakkur, Aqlning koshonasi bor,  
Qismatdan hech kimsa topmas omonlik,  
Oldinda ajalning ostonasi bor.

Sehrga nechog'lik kaloming burma,  
Lazizroq so'z yo'qdir So'zidan ortiq.  
Dunyoda do'st izlab qancha yugurma,  
Azizroq do'st yo'qdir O'zidan ortiq.

## XAZINA

Ulug' bir alloma o'tdi olamdan,  
El-u yurt kuzatdi bag'rini tig'lab.  
Shogirdlar bukchayib so'ngsiz alamdan,  
Olimni tuproqqa qo'ydilar yig'lab.

Dedilar: – U edi nodiri davron,  
Tafakkur qasriga bo'lolg'an zina.  
Dedilar: – Bir keldi bundayin inson,  
Ketdi uning bilan tengsiz xazina.

Kimdir oxir dedi: – Dunyoda, yohu,  
Behikmat hodisa yo'q ekan rosti.  
Nechog'lik shafqatsiz haqiqatdir bu,  
Xazinaning joyi chindan yer osti.

## MARHUMLAR SHA'NI

Marhumlar sha'niga yomon so'z demoq  
Makruhlik sanalmish azaldan azal.  
Ey Inson, tanangga bir zum o'ylab boq,  
Kimlarni zabitiga olmabdi ajal.

Toshqin sel vahmini soy ko'targaydir,  
Hayotning zARBASIN ko'targay hayot.  
Misli toy tepkisin toy ko'targaydir,  
Otning tepkisrni ko'targaydir ot.

Rasululloh demish: – Kim Haqqa yo'ldosh,  
Tiriklik qadrini u aziz etdi.  
Marhumning ortidan ota ko'rmang tosh,  
Marhum ketadigan joyiga ketdi.

## QIYOMAT

Bir kun Muhammadga berdilar savol:  
– Ayo, Rasululloh, aytib ber buni.  
Qachon foniy dunyo topgaydir zavol,  
Qachon sodir bo'lgay Qiyomat kuni?

Garchand Biru Borga somedir Inson,  
Iblis qutqusi ham har qayda bordir.  
KIMMINGDIR dilida sobitdir iymon,  
Kimgadir shaytoniy vasvasa yordir.

Rasululloh dedi: – Umid qil, banda,  
KO'CHMASIN dunyodan insof, diyonat.  
Nopok odamlarga kuning qolganda,  
Bilgilki, o'sha kun kelgay Qiyomat!

## HIDOVAT YO'LI

U senga ko'rsatdi hidoyat yo'lin,  
Yurgil yo yurmassan, o'zing bil, Inson.  
Balki sen tutgaysan Iblisning qo'lin,  
Yaratgan Xoliqqa barchasi ayon.

Pishqirgan daryoning sohilida gar  
Tashna-yu zor qolsang, aybdorsan o'zing.  
Boshingga nogahon balolar yog'ar  
Labingdan uchgan chog' jaholat so'zing.

G'oyibdan baxt kutib o'lirmoq nechun,  
Dastingga kor berdi qalbingdagi yor.  
Zaminda ko'rgazgan qilmishing uchun  
Osmonni malomat qilmog'ing bekor.

## SHAFQAT

Qabriston yonidan o'tarkan Rasul,  
Ketganlar yodiga fotiha tortdi.  
Yengillik sezgaydir bunday chog' ko'ngil,  
Biroq Payg'ambarning g'ussasi ortdi.

Garchi boqiy emas dunyoda inson,  
Garchi u aylangay bir kun tuproqqa.  
Rasul anglasa ham bu holni obdon,  
Oddiy banda yanglig' tushdi titroqqa.

Sahobalar dedi: – Qandayin zug'um,  
Qanday g'am bag'ringiz tig'lamoqdadir?  
Rasul javob qildi: – Bir osiy shu zum  
Qabrida qon qaqshab yig'lamoqdadir.

## JON ACHCHIG‘I

Buloqdan suv ichdi hazrati Iso,  
G‘oyat totli edi bu obi hayot.  
Suvni bir ko‘zaga quyganda ammo  
Zaqqumga aylandi u o‘sha zahot.

Hayratga tushgaydir payg‘ambarlar ham,  
Bu qanday sir erur? Ayon qil, yo Rab!  
Masiho nafasi yetishgani dam,  
Ko‘zadan bir ovoz chiqdi-ku titrab:

– Ayo, shirin suving bo‘ldimi taxir,  
Dema, bu tuz ta’mi, qon achchig‘idir.  
Men ham Inson edim. Ko‘zaman hozir,  
Suvni achchiq qilgan – jon achchig‘idir!

## SHAYTON

Shaytonning suratin chizmoqlik dushvor,  
Uning asl yuzin ko‘rmoqlik mushkul.  
U gohi xojadir, gohida dastyor,  
U goho paridur – sochlari sumbul.

Gohi u do‘sman deb so‘z boshlar sekin,  
Lutfi g‘oyat shirin, totli zaboni.  
Zahmat yetkazolmas Shayton va lekin  
Kimning butun bo‘lsa agar iymoni.

Tushingda Rasulni ko‘rdingmi – quvon,  
Demak, ibodating yerda qolmaydi.  
Rasululloh demish: – Shayton hech qachon  
Mening qiyofamga kira olmaydi.



## JINLAR

Jinlar bazm qilardi ovloqda, tunda,  
Gulxan atrofida xurram, shodumon.  
Bir botir suvoriy o'tarkan, shunda  
Bazmga nazari tushdi nogahon.

Botirni qopladi lahzalik titroq,  
So'ng gulxan ustiga ot soldi bordan,  
Jinlar to'zg'ib ketdi, bittasi biroq  
So'z qotdi hayiqmay sira botirdan:

– Bundoq zug'um qilma bizga, ey botir,  
Kimsaga bilmasdan bermagil ozor.  
Jinlar ichida ham kofiri bordir,  
Jinlar ichida ham musulmoni bor.

## TAVBA

Sen gunoh qildingmi, bechora banda,  
Sen shayton makriga uchdingmi nogoh.  
Tinching qolmadimi ruh ila tanda,  
Endi nadomatlar bo'ldimi hamroh.

Endi chora izlab, axtarib najot  
Kezursan, dastingda na imkon, na erk.  
Gunohkor kimsaning qoshida nahot  
Qopqalar yopilgan, ostonalar berk.

Yo'q, hali olamda mavjuddir shafqat,  
Yo'q, hali tebranar mehr beshigi.  
Tavba qil, tavba qil, tavba qil faqat,  
Senga ochiq faqat tavba eshigi.

## MUNDARIJA

O'zbekiston.....	3	Uyqu.....	58
Genetika.....	8	Bahor shamoli.....	59
Havas.....	11	Onajon.....	60
Sarob.....	12	Alvido, ustoz.....	64
«Munojot»ni tinglab.....	15	Pahlavon Mahmud qabri	
Holat.....	16	qoshida.....	65
Kuz xayollari.....	17	«Bolalik yillarim...».....	65
Sen bahorni sog'inmadingmi....	19	Kenglik nuqtasi.....	66
Men nechun sevaman		O'rmon.....	68
O'zbekistonni.....	20	Chorlash.....	69
O'zbekistonda kuz.....	21	«Bahor kunlarida...».....	69
Miltiraydi mitti yulduz.....	22	Niyat.....	70
Ayol.....	23	General.....	71
Abdulla Qahhor.....	24	Kuz manzaralari.....	72
Xush kelibsan, Yangi yil.....	25	Bahor senikidir.....	73
Alisher.....	26	Yanvar.....	73
Yurtim shamoli.....	28	Diyor.....	74
Ruhim.....	29	Yosh rassomlarga.....	75
Saraton.....	30	Alisherning onasi.....	76
Ona sayyora.....	32	Qo'riqxona.....	77
Ona tilimga.....	34	Uchinchi odam.....	79
Yolg'izlik.....	35	Dorboz.....	80
Hangoma.....	36	Asrimiz odami.....	81
Muallimlarga.....	40	Shoir.....	82
Dengizga.....	41	Avlodlarga maktub.....	83
Nay.....	43	Tilla baliqcha.....	86
Ikar.....	44	Bahor.....	87
Senga.....	46	Sozim.....	92
Talpinamiz manzillar sari.....	47	Xayrixoh.....	93
Savob.....	48	Haqiqat yo'llari.....	94
Izhor.....	50	Minorai Kalon tepasidagi	
Bobur.....	51	laylak.....	95
Ona degan nom.....	52	Xotirot.....	96
Furqat nidosi.....	53	Ohu.....	97
Oqar daryo.....	54	Noma'lum odam.....	98
«Uchqur xayol...».....	55	Yaxmalak.....	99
Temir odam.....	56	Alloma.....	100



O'zbekiston bayrog'i.....	102	Bilol habash.....	116
Ishonch ko'priklari.....	104	Inson.....	117
Ismaloq.....	105	Ota.....	117
Go'zallik.....	106	Ona.....	118
Alisher va talaba.....	107	Farzand.....	118
Uyg'onish zamoning.....	109	Do'zaxiyalar.....	119
<b>HIKMAT SADOLARI</b>			
Ibodat.....	110	Bahs.....	119
Jabroil.....	111	Savob.....	120
Me'roj.....	111	Duo.....	120
«Qum fa anzir!».....	112	Bandaga sig'inma.....	121
Vahiy.....	112	Xazina.....	121
Hordiq.....	113	Marhumlar sha'ni.....	122
Ibrat.....	113	Qiyomat.....	122
Ro'za.....	114	Hidoyat yo'li.....	123
Hayit.....	114	Shafqat.....	123
Haj.....	115	Jon achchig'i.....	124
Oyisha.....	115	Shayton.....	124
Hazrati Odam.....	116	Jinlar.....	125
		Tavba.....	125

**ABDULLA ORIPOV**  
**SAYLANMA**

**Muharrir O. Abdullayev**  
**Musahhib G. Azizova**  
**Sahifalovchi B. Bahramova**

Litsenziya AI № 168. 23.12.2009.  
Bosishga 10.07.2018 y. da ruxsat etildi. Bichimi  $84x108^1/_{32}$ .  
«Arno Pro» garniturasi. Ofset qog'oz.  
Shartli b.t. 8,0. Nashr t. 8,0. Adadi 3000 nusxa.  
Buyurtma №

**«TAFAKKUR QANOTI» nashriyoti.**  
Toshkent, 1– tor, Mirsolihova ko'chasi, 13– uy.  
Faoliyat yurituvchi manzil: Toshkent, Navoiy ko'chasi, 30– uy.  
**«BROK CLASS SERVIS» MCHJ** bosma xonasida chop etildi.  
Toshkent sh., Zargarlik ko'chasi, Segizbayeva 10 a.



ISBN 978-9943-513-71-6



9 789943 513716

*“Tafakkur қалоти”*